

Research Paper

Analysis of Regional Development Performance Based on Quantitative Strategic Planning (Marivān Coastal Region in Kurdistan)

Maryam Sejodi^{1*}, Ahmad Pourahmad², Rāmin Ghorbāni³, Abbās Druodiniā⁴, Ebrāhim Farhādi³

1. Postdoctoral Researcher, Department of Urban Planning, University of Guilan, Rasht, Iran.
2. Professor, Department of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.
3. Ph. D in Geography and Urban Planning, Department of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.
4. Ph. D in Geography and Urban Planning, Department of Geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.22674.1184

Received: 2022/ 07/23

Accepted: 2023/02/24

Abstract

The purpose of this article was to present and analyze the performance of regional development based on quantitative strategic planning in the coastal region of Marivān, Kurdistan Province. A qualitative-quantitative approach was used to conduct the article. In the first section, after a field and library study (future-oriented documents, plans and programs) and using the SWOT model, four key factors were extracted in the form of 85 items and were identified by experts in the field (Delphi) using weighting software, extraction weights and dimensions. The results indicated that in the underdevelopment of the studied region, internal spatial organization (strengths and weaknesses) has less weight and external factors (threats and opportunities) are more decisive; therefore, aggressive strategies were extracted. In the second section, with the help of the Meta-SWOT strategic planning model, 15 organizational goals for the regional development of the province were determined and made available to experts over a 4-year period during the Sixth Economic, Social and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2019-2020). After going through the steps and final summarization, the results indicated that the regional development of the region is affected by the factorial idea that one was, the other was not, and the reason for underdevelopment can be the same reason for the development of the region (contradiction in the law of dialectics); that is, according to the results obtained, 3 development strategies and 3 anti-development strategies are: 1. Government investment, attention of policymakers, planners and officials (or lack thereof); 2. Private sector interest in investing in the province (or lack thereof); and 3. Lack of large-scale development infrastructure. Ultimately, it can be said that comprehensive regional development policy towards the Kurdistan Province has always been reproduced under the influence of planning ideas.

Keywords: Regional Development, Strategic Planning, Meta-SWOT, Resources and Capabilities, Marivān Coastal Region, Kurdistan Province.

Highlight

- Currently, Zarivār and the Marivaān coastal region are considered a national and even global asset.
- The results indicated that the impact of external environmental factors is greater than the impact of internal factors on the development process of the Marivān coastal region in Kurdistan Province.
- Emphasis on environmental sustainability to identify and eliminate bottlenecks facing the spatial development of Kurdistan Province.

Extended Abstract

Introduction

Inequality is a phenomenon that has been raised for several years in the world. According to most experts, it is time for the issue of inequality to be at the heart of socio-economic analysis, as its escalation could lead to the destruction of societies. "This is not a new phenomenon and it has existed

* Corresponding Author: msejodi1@yahoo.com

in various forms throughout human history, but what is dangerous is that it has escalated in an unprecedented way," said Ian Morris, a historian, archaeologist and Stanford University lecturer on the history of inequality. And now what matters is how man goes through a period that can be called the "age of inequality." The growth trend of this inequality in various forms and levels has also entered the spatial and spatial arenas; Thus, the difference in the level of development indicators in cities and regions has created concepts such as urban inequalities and regional inequalities. These types of spatial inequalities increase the likelihood of poverty and aggravation of deprivation, unemployment, marginalization, migration and injustice. It will also damage the basis of national unity and stop the general progress of the economy. The existence of growth poles, regional duality, the decline of large cities, the south-north issue, developed countries versus developing countries, etc., confirms this. In fact, in today's world, facilities and services are not distributed fairly and evenly at the regional level, especially in cities; And in general, regional inequalities show the continuing development challenges in most countries.

Methodology

Due to its nature, the present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. In the first part, various sources were studied to formulate a theoretical framework for researching and reviewing the literature on the subject. Four data-information sources have been used to conduct and collect information in this research. In the first part, the library or documentary method was used to study the research literature, and in the second part, quantitative and qualitative data - field surveys, survey methods, questionnaires, and the SWAT technique were utilized. In analyzing the four SWOT states, key factors were first extracted and coded. Summaries of studies (plans, programs, and national and provincial transcendental documents), along with the opinions of experts and professors in the field of regional planning, were used to identify and list internal and external environmental factors. Accordingly, internal factors included a total of 44 items (12 strengths and 32 weaknesses), while external environmental factors included a total of 41 items (16 opportunities and 25 threats). To form the evaluation matrix of factors affecting the internal environment, the importance coefficient of each of the 44 factors was determined in comparison to the others, such that the sum of the importance coefficients equaled one. In the next step, each factor was weighed 5 to 1, respectively, according to the role of that factor alone in terms of the rate of regional development from very high to ineffective, and thus the weight of each factor was determined. After determining the coefficient of importance and weight of each factor, the weighted scores of each factor were also determined. After the above steps, the total weighted scores of indoor and outdoor environments were calculated. Based on this, the average of the total internal weighted scores (weaknesses of 3.245 and strengths of 38.88) was met. Also, the average of the total weighted scores of external factors (opportunities 3.803 and threats 3.888) was met. Comparison of the average of the total weighted scores of indoor and outdoor environmental factors; It shows that the effect of external environmental factors (average total score of 7.691) is more than the effect of internal factors (with a total average score of 7.113). Thus, based on the results of the evaluation matrix of internal and external factors, the final prioritization of strengths, weaknesses, opportunities, and threats of regional development of Kurdistan province can be determined and presented. In the final section, additional information was collected using the Delphi method, and the Meta-SWOT model and software were employed to analyze the data and propose regional development strategies.

Results and discussion

The results showed that in the underdevelopment of the province, the internal space organization (strengths and weaknesses) has less weight and external factors (threats and opportunities) are more determinative. Thus, offensive strategies were extracted. In the second section, using the new Meta-SWOT strategic planning model and software, 15 organizational goals for the development of the regions in the province were determined and reallocated over 4 years and during the Sixth Economic, Social, and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2016-2020). The Delphi method was made available to experts. After going through the final stages and summarizing, the results showed that the development of the regions of the province was influenced by the idea that the factor was one, not one. In other words, the reason for the province's underdevelopment could be the same reason for the province's underdevelopment (opposition to the dialectical law). That is, according

to the obtained results, 3 development strategies and 3 anti-development strategies included: 1. Government investment, the attention of policymakers, planners, and officials (or lack thereof); 2. Private sector interest in investing in the province (or lack of interest); 3. Lack of large-scale development infrastructure. Therefore, there is no clear policy towards comprehensive regional development in Kurdistan province. Finally, executive strategies, policies, and actions were addressed.

Conclusion

A comparison of the average of the total weighted scores of indoor and outdoor environmental factors indicated that the effect of external environmental factors (with total mean score of 7.691) is more than the effect of indoor environmental factors (with total mean score of 7.113). To present macro-strategies according to the usual rule, if the total mean scores of threats and weaknesses is less than the total mean scores of opportunities and strengths ($WT \leq SO$), the macro-strategy will be an offensive strategy. Also, if the total mean scores of threats and weaknesses is higher than the total mean scores of opportunities and strengths ($WT \geq SO$), then the macro strategy will be of the defensive strategy type. Accordingly, considering that the total mean scores of threats and weaknesses according to the SWOT analysis in this study is less than the total mean scores of opportunities and strengths (WT 7.691) (WT 7/191). Therefore, the proposed macro-strategy for the regional development framework of the province will be an aggressive strategy. In the second part, after summarizing the studies of plans and documents above and analyzing the results and findings of SWOT, Meta-SWOT strategic planning software was used. Therefore, the period of macro and partial planning in order to present the development strategies of Kurdistan province in the horizon of the sixth plan and with 15 organizational goals was described. In the next stages, the effective factors in the implementation of the regional development of the province were extracted and provided to the experts through the Delphi method. After analyzing the weights in the next stages, the province was compared with regional competitors and it was found that the most important regional competitors in the foreign dimension with higher development indicators are Zanjān, Hamedān, West Azerbāijān and then Kermānshāh, respectively. In the next steps, in order to determine and evaluate the resources and capabilities (VRIO) of the objectives with environmental factors (PESTEL), they were compared with the objectives of the research, and finally, the strategic plan for regional development was extracted. The results of the proposed model and strategies after combining the two traditional SWOT models and the new Meta SWOT model showed that: 1- Government investment; 2- Attention of policymakers, planners, and officials; and 3- Private sector investment. They were identified as the most important effective factors in the development of the province. In the macro dimension, the effective external environmental factors that have somehow caused the underdevelopment of the province and can be an obstacle in the way. These are the same factors that have become contradictory according to the law of dialectics, in other words: 1- Lack of development infrastructure on a large scale; 2- Increasing government attention and investment in industry and agriculture (or lack thereof); 3- Private sector interest in investing in the province (lack of interest). Concludingly, it can be said that there is no specific policy towards comprehensive regional development in Kurdistan province.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper

Citation:

Sejodi, M., Pourahmad, A., Ghorbāni, R., Druodiniā, A., & Farhādi, E. (2026). Analysis of Regional Development Performance Based on Quantitative Strategic Planning (Marivān Coastal Region in Kurdistan). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 7(1), pp. 1-21.
DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.22674.1184

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

تحلیل عملکرد توسعه منطقه‌ای مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی کمی (منطقه ساحلی مریوان در کردستان)

مریم سجودی^{۱*}، احمد پور احمد^۲، رامین قربانی^۳، عباس درودی نیا^۴، ابراهیم فرهادی^۳

۱. پژوهشگر پسادکتر، گروه شهرسازی، دانشگاه گیلان، رشت ایران.

۲. استاد، گروه جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. دکتر، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۴. دکتر، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

doi: 10.22124/GSCAJ.2025.22674.1184

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۰۵

چکیده

مقصود این نوشتار، ارائه و تبیین عملکرد توسعه منطقه‌ای مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی کمی منطقه ساحلی مریوان استان کردستان است. برای انجام مقاله از رویکردی کیفی - کمی بهره گرفته شده است. در بخش نخست پس از مطالعه میدانی و کتابخانه‌ای (اسناد فرداست، طرح‌ها و برنامه‌ها) و با استفاده از مدل سوات، عوامل چهارگانه کلیدی در قالب ۸۵ مورد استخراج و توسط کارشناسان حوزه (دلفی) به وسیله نرم‌افزار وزن‌دهی، اوزان استخراج و ابعاد شناسایی شدند. نتایج مبین این نکته است که در توسعه‌نیافتگی منطقه مورد مطالعه، سازمان فضایی داخلی (قوت و ضعف) وزن کمتر و عوامل خارجی (تهدید و فرصت) تعیین‌کننده‌تر هستند؛ بنابراین راهبردهای تهاجمی استخراج شد. در بخش دوم به کمک مدل برنامه‌ریز راهبردی Meta-SWOT، ۱۵ هدف سازمانی به‌منظور توسعه منطقه‌ای استان در بازه زمانی ۴ ساله و در طی برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹ - ۱۳۹۵) تعیین و در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت. پس از طی مراحل و جمع‌بندی نهایی، نتایج گویای این واقعیت است که توسعه منطقه‌ای منطقه متأثر از انگاره عاملی یکی بود، یکی نبود است و دلیل توسعه‌نیافتگی می‌تواند همان دلیل توسعه‌یافتگی منطقه باشد (ضدیت در قانون دیالکتیک)؛ یعنی بنا بر نتایج به‌دست آمده، ۳ راهبرد توسعه‌ای و ۳ راهبرد ضد توسعه عبارت‌اند از: ۱. سرمایه‌گذاری دولتی، توجه سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مسئولان (و یا فقدان آن)؛ ۲. علاقه‌مندی بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در استان (و یا عدم علاقه‌مندی) و ۳. فقدان زیرساخت‌های توسعه در مقیاس کلان. نهایتاً می‌توان گفت سیاست‌گذاری توسعه همه‌جانبه منطقه‌ای در قبال استان کردستان تحت‌تأثیر انگاره‌های برنامه‌ریزی همواره باز تولید شده است.

واژگان کلیدی: توسعه منطقه‌ای، برنامه‌ریزی راهبردی، Meta-SWOT، منابع و قابلیت‌ها، منطقه ساحلی مریوان، استان کردستان.

نکات برجسته:

- در حال حاضر زیربوار و منطقه ساحلی مریوان یک سرمایه ملی و حتی جهانی به شمار می‌رود.
- نتایج نشان‌دهنده آن است که تأثیر عوامل محیط خارجی بیش از تأثیر عوامل داخلی بر روند توسعه منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان است.
- در استان کردستان باید بر پایداری محیطی برای ریشه‌یابی و رفع تنگنای فراروی توسعه فضایی تأکید شود.

۱. مقدمه

نابرابری^۱ پدیده‌ای است که چند سالی هشدارها دربارهٔ تشدید آن در جهان افزایش یافته است. ایان موریس^۲، مورخ، باستان‌شناس و مدرس دانشگاه استنفورد با نگاهی به پیشینه نابرابری می‌گوید: این پدیده جدیدی نیست و در طول تاریخ جوامع انسانی به شکل‌های مختلفی وجود داشته اما آنچه خطرناک است، تشدید آن به شکلی بی‌سابقه است (Morris, 2015). روند رشد این نابرابری در شکل‌ها و سطوح مختلف به عرصه‌های فضایی و مکانی نیز وارد شده؛ به‌طوری‌که تفاوت در میزان برخورداری از شاخص‌های توسعه در شهرها و مناطق مفاهیمی همچون نابرابری‌های شهری^۳ و نابرابری‌های منطقه‌ای^۴ را به‌وجود آورده است. این نوع نابرابری‌های فضایی امکان بروز فقر و تشدید محرومیت، بیکاری، حاشیه‌نشینی، مهاجرت و بی‌عدالتی را افزایش می‌دهد. همچنین، به وحدت ملی آسیب رسانده و پیشرفت عمومی اقتصاد را نیز متوقف می‌سازد (Yasouri, 2009: 201-223). وجود قطب‌های رشد، دوگانگی منطقه‌ای، افول شهرهای بزرگ، مسئله جنوب-شمال، کشورهای توسعه‌یافته در برابر کشورهای در حال توسعه و غیره حکایت از تأیید این مطلب دارد (Sabbagh Kermani, 2001: 201). در واقع در جهان امروزی امکانات و خدمات در سطح مناطق به‌ویژه در شهرها به‌صورت عادلانه و متوازن پخش نشده‌اند (Fedorov, 2002: 443)؛ و نابرابری‌های منطقه‌ای، تداوم چالش‌های توسعه در بیشتر کشورها را نشان می‌دهد (Shankar and Shah, 2003: 1421). از این‌رو برای سیاست‌گذاران، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، بخشی از هدف اجتماعی عمومی برای کاهش نابرابری به‌طور کلی و نابرابری بین افراد به‌طور ویژه می‌باشد (Dupont, 2007: 193-194)؛ و طی سال‌های اخیر بسیاری از دولت‌ها و تصمیم‌گیرندگان درصدد مقابله با این نابرابری‌های منطقه‌ای برآمده‌اند (Winkler, 2012: 84)؛ و ابعاد آن مورد توجه بسیاری از نظریه‌پردازان اقتصاد منطقه‌ای، برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و جزء آن، قرار گرفته است؛ لذا در بررسی و تحلیل موانع کلان برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران و با نگاهی به سند برنامه ششم کشور مشاهده می‌شود در ساختار نظام اداره کشور سازوکار مشخصی در زمینه سیاست‌گذاری توسعه منطقه‌ای که در آن مسیرها و جهت‌گیری‌های اصلی توسعه منطقه‌ای و نقش استان‌ها در دستیابی به اهداف کلان توسعه کشور مشخص شده باشد، وجود ندارد و این روند تبعات مختلفی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، محیط زیستی و به‌ویژه سیاسی-امنیتی به دنبال داشته و خواهد داشت که از ادامه خروج منابع مالی و سرمایه‌های خلاق از استان‌های کمتر توسعه‌یافته تا تداوم مهاجرت از مناطق عقب‌مانده و کمتر توسعه‌یافته به مناطق پیشرو و برخوردار کشور را شامل می‌شود (Management and Planning of the country, 2015: 109). در نتیجه باید هر چه سریع‌تر نسبت به کاهش شکاف توسعه بین مناطق، ایجاد تعادل نسبی در توسعه منطقه‌ای و توجه ویژه به مناطق بازمانده از توسعه در دستور کار قرار بگیرد؛ اما تحقق این امر با روش‌های متداول کنونی که دولت بار اصلی توسعه را به دوش می‌کشد اگر غیرمحتمل نباشد در حالت خوش‌بینانه بدون آمایش سرزمین امری طولانی و زمان‌بر خواهد بود (Kalantari and Abdollahzadeh, 2015: 317). موضوع محوری در آمایش سرزمین، نابرابری‌ها، تمرکززدایی از فعالیت‌ها و توزیع نامتوازن آن‌ها در پهنه سرزمین برای درازمدت، شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها، محدودیت‌ها و محرومیت‌ها، چگونگی تبدیل قابلیت‌ها از حالت بالقوه به بالفعل و غیره است (Rahnama and Aghajani, 2012: 63-78)؛ و رسالت بنیادین آن علاوه بر تحلیل نابرابری‌های فضایی جمعیت و فعالیت؛ تلاش برای تعادل بخشی و آرایش فضایی مطلوب آن‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی است؛ بنابراین، آمایش به معنای آرایش خردمندانه فضا در آینده (Tawfiq, 2005: 56) یا مدیریت عقلایی فضا است (Ziari, 2002: 292). به علاوه از زمینه‌های بسیار مهم بررسی آمایش سرزمین، شناخت عدم تعادل‌های ناشی از توسعه است که به دلیل ناموزون بودن توسعه کشورها در سطوح مختلف بخشی، اجتماعی، اقتصادی و منطقه‌ای بروز می‌کند (Daneshvar, 2002: 45-46)؛ در همین زمینه و با توجه به موضوع پژوهش حاضر برنامه‌ریزی منطقه‌ای به‌عنوان فرایندی برای تلفیق برنامه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با بعد فضایی در جهت تعادل بخشی میان سه عنصر انسان، فعالیت‌ها و فضا در درون و بین مناطق به‌منظور دستیابی به الگوی آمایشی

¹ Inequality² Ian Morris³ urban inequality⁴ Regional Disparities

مناسب و پایدار مطرح می‌گردد (Kalantari and Abdollahzadeh, 2015: 317- 318). حال استان کردستان نیز با وجود دارا بودن موقعیتی ویژه و استراتژیک و همچنین پتانسیل‌های طبیعی و انسانی بسیار مستعد توسعه در بخش‌های کشاورزی، بازرگانی، گردشگری، معدنی و غیره و به تبع آن نقشی که می‌تواند در رشد و توسعه کشور ایفا نماید؛ از قافله توسعه مغفول مانده است. چنان که شهرستان مریوان نیز با دارا بودن ویژگی‌های مناطق ساحلی در لیست هفت شهر گردشگری ایران قرار گرفته است و همواره یکی از مناطق بزرگ پرور ایران در دوره‌های مختلف بوده و هست. این شهرستان هم تاریخ بسیار قوی و غنی و هم جاذبه‌های بسیار زیادی دارد. اما همچنان نتایج حاکی از آن است که از روند توسعه دور مانده و با عدم سازمان‌دهی فضایی مناسب در سطح منطقه و کشور توانایی استفاده از قابلیت‌های خود را ندارد. لذا شاخص‌های توسعه استان نیز بسیار پایین‌تر از سطح ملی و منطقه‌ای بوده و به حاشیه‌ای‌تر شدن استان انجامیده است. در چنین شرایطی یکی از راه‌هایی که به منظور اصلاح روندهای جاری و یافتن راه‌حل جدید و مؤثر در جهت برنامه‌ریزی توسعه استان می‌تواند مطرح گردد استفاده از الگوی برنامه‌ریزی راهبردی است. بر همین اساس پژوهش حاضر، بر آن است تا با به کارگیری فرایند برنامه‌ریزی راهبردی در زمینه توسعه منطقه‌ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان، راهبردهای توسعه استان را با استفاده از مدل متا سوات استخراج و ارائه نماید.

۲. پیشینه پژوهش

بسیاری از نظریه‌پردازان توسعه، مانند گونار میردال^۱ و مایکل تودارو^۲، بر کاهش نابرابری و رفع دوگانگی‌های اقتصادی و اجتماعی به مثابه یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه تأکید دارند. امروزه وجود نابرابری و ابعاد مختلف آن از نشانه‌های مهم توسعه‌نیافتگی و وجه مشترک بسیاری از کشورهای در حال توسعه است (Ghanbari et al., 2013: 97-83). ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه از این قاعده مستثنا نبوده و این عدم تعادل در نظام فضایی کشور باعث به وجود آمدن چند قطب معدود و برخوردار و اکثریت عظیم محروم گشته است. چنین وضعیتی در اکثر مناطق و استان‌های مختلف کشورمان صادق بوده و در کشور مبحث توسعه و زیرساخت‌های آن در نواحی مختلف در اثر برنامه‌ریزی‌های نامطلوب ملی و متمرکز گذشته تفاوت شدیدی را در روند توسعه مناطق به وجود آورده است (Mirhayi et al., 2016: 3). در این راستا به برخی از مطالعات مرتبط و مهم در این حوزه اشاره می‌شود:

دستمالچی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خود تحت عنوان «آسیب‌شناسی طرح‌های توسعه منطقه آزاد کیش با تأکید بر مؤلفه‌های جغرافیایی» قویا به تأکید بر بررسی دقیق و شناخت از مناطق که مستلزم دسترسی به مدل‌های برجسته‌ای برای تحلیل برنامه‌ریزی است، صحنه گذاشته‌اند.

زحمتکش و همکاران (۱۳۹۹)، در مقاله خود با عنوان «نظام برنامه ریزی منطقه ای در استان های ساحلی شمال کشور» از نیازها و الزامات اساسی این بخش ضرورت بهره‌گیری از آسیب‌شناسی نظام برنامه‌ریزی به سبب آسیب‌های طبیعی، تحریم‌های اقتصادی، محدودیت‌های تأمین منابع مالی، نوسانات شدید درآمدهای نفتی و به علاوه تأکید بر آسیب‌شناسی نظام برنامه‌های توسعه در محور فرایندها، حاکمیت برنامه‌ریزی اقتصادی و بخشی، نحوه انتخاب اهداف و ابزارهای برنامه‌های توسعه و نیز عدم توجه به سناریوهای احتمالی در آینده و نیز متمرکز بودن نظام برنامه‌ریزی در کشور و... می‌باشد.

کاموسی علمداری و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله «تحلیلی بر چالش‌ها و راهبردهای توسعه پایدار منطقه‌ای با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: منطقه آزاد ارس)» ادعان داشته‌اند که شناسایی محرک‌های تأثیرگذار اساسی در عدم دستیابی به توسعه پایدار به سبب ضعف در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و مدیریتی شده است لذا لازم است بهره‌گیری از رویکردهای نوین در جهت شناسایی انواع چالش‌ها و آینده‌پژوهی آن‌ها و همچنین کاربست برنامه‌ریزی استراتژیک به منظور دستیابی به پایداری و توسعه پایدار صورت گیرد تا آینده چالش‌های پیش روی توسعه پایدار تحت تأثیر ضعف مدیریت نبود برنامه‌ی مشخص برای توسعه آن‌ها (عدم بهره‌مندی از الگوهای نوین مدیریتی همچون حکمروایی و مدیریت دانش‌بنیان) از بین نرود.

¹ Gunnar Myrdal

² Michael Todaro

قادری (۱۳۹۳)، در پژوهش خود تحت عنوان «تحلیل عدم تعادل‌های منطقه‌ای در ایران (با تأکید بر کلان منطقه ساحلی شمالی)» اشاره کرده است که برنامه‌ریزی‌های نامطلوب ملی و متمرکز گذشته تفاوت شدیدی را در روند توسعه و زیرساخت‌های آن در نواحی جغرافیایی داشته است؛ لذا مشکلات کلان سواحل دریای خزر براساس طرح کالبدی منطقه ساحلی شمال شامل مشکلات طبیعی و محیط زیستی؛ اقتصادی؛ کاربری زمین؛ اجتماعی و فرهنگی می باشد.

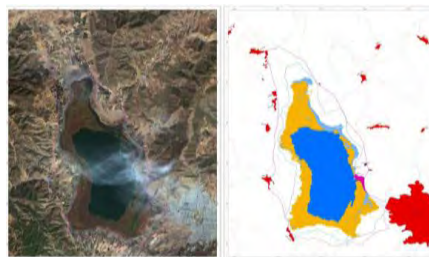
حال بر اساس آنچه در این بخش بیان شد؛ می‌توان گفت در سال‌های اخیر مطالعات پیرامون عملکرد توسعه منطقه‌ای و متعاقباً استخراج آسیب‌های آن مورد توجه قابل قبولی قرار گرفته است و توانسته است در سطوح توسعه محلی و منطقه‌ای نقش آفرینی بایسته‌ای ایفا نماید و به ضرورتی انکارناپذیر برای مطالعات این حوزه تبدیل شود. حال پژوهش حاضر با بهره‌مندی از دستاوردهای کاربردی و مورد محور پیشین مشخصاً بر روی منطقه‌ای تأکید داشته است که با وجود دریاچه زیبای زربار در آن که به‌عنوان یکی از معدود دریاچه‌های آب شیرین در کشور و حتی جهان شناخته می‌شود و موقعیت سیاسی ویژه آن، امروزه با مشکلات متعددی گریبان‌گیر است و به‌عنوان یک ذخیره‌گاه بسیار مهم برای کشور و حساسیت‌های خاص اکوسیستمی خود، در معرض تنگنای سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی متعددی می باشد، لذا توجه به آن در قالب تحلیل عملکرد توسعه منطقه‌ای مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی کمی، مورد تأکید پژوهش حاضر بوده است.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت آن از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی - تحلیلی است. در بخش نخست برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مرور ادبیات موضوع، مطالعه منابع مختلف صورت گرفت. برای انجام و گردآوری اطلاعات این پژوهش از چهار منبع داده - اطلاعاتی استفاده شده است. در بخش نخست برای مطالعه ادبیات تحقیق از روش کتابخانه‌ای یا اسنادی و در بخش دوم برای گردآوری داده‌های کمی و کیفی - بررسی‌های میدانی، روش پیمایش و ابزار پرسشنامه و همچنین تکنیک سوآت بهره گرفته شده است. در تحلیل وضعیت‌های چهارگانه سوآت ابتدا عوامل کلیدی استخراج و کدگذاری شدند. جمع‌بندی مطالعات صورت گرفته (طرح‌ها، برنامه‌ها و اسناد فرادست ملی و استانی) نظرات کارشناسان و اساتید در حوزه برنامه‌ریزی منطقه‌ای به شناسایی و احصاء عوامل محیط داخلی و خارجی گردید. بر این اساس عوامل داخلی در مجموع ۴۴ مورد به‌طوری که (نقاط قوت ۱۲ و نقاط ضعف ۳۲ مورد) و عوامل محیط خارجی در مجموع ۴۱ مورد (فرصت‌ها ۱۶ و تهدیدها ۲۵ مورد) را در برمی‌گیرند. برای تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر در محیط داخلی ابتدا ضریب اهمیت هر یک از ۴۴ عامل در مقایسه با سایر عوامل به‌نحوی که مجموع ضرایب اهمیت برابر عدد یک گردد. در مرحله بعد، هر عامل با توجه به نقش آن عامل به‌تنهایی از نظر میزان توسعه منطقه‌ای از تأثیر بسیار زیاد تا بی‌تأثیر به ترتیب ۵ تا ۱ وزن دهی شدند، بدین صورت که ضریب عوامل ما بین ۵ (بیشترین اهمیت) و ۱ (بی اهمیت) قرار گرفتند و لازم به ذکر است که مجموع این ضریب‌ها باید عدد ۱ بشود. ضریب نشان‌دهنده اهمیت نسبی یک عامل (تأثیرگذاری بر روی منطقه ی ساحلی مریوان) می باشد و صرف‌نظر از این که عامل مورد نظر به‌عنوان نقطه‌ی قوت یا ضعف به‌حساب می‌آید، باید به عاملی که بیشترین اثر را بر عملکرد مجموعه دارد، بالاترین ضریب را داد. بدین ترتیب وزن هر عامل نیز مشخص گردید. پس از تعیین ضریب اهمیت و وزن هر عامل، امتیازات موزون هر عامل نیز تعیین گردید. پس از طی مراحل فوق، جمع کل امتیازات موزون محیط داخلی و محیط خارجی محاسبه گردید. بدین ترتیب می‌توان بر اساس نتایج ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، اولویت‌بندی نهایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات توسعه منطقه‌ای استان کردستان را تعیین و ارائه نمود. در بخش نهایی با استفاده از روش دلفی اطلاعات تکمیلی موردنظر جمع‌آوری و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهبردهای توسعه منطقه‌ای از مدل و نرم‌افزار Meta-SWOT استفاده شده است.

حال در رابطه با محدوده ی مورد مطالعه می توان گفت؛ استان کردستان با مساحت ۲۸۲۳۵ کیلومتر مربع حدود ۱/۷ درصد از وسعت کل کشور را شامل می‌شود. این استان در غرب ایران و در مجاورت خاک عراق و مرزهای شمالی، شمال شرقی، شرقی و جنوب آن در داخل کشور را استان‌های آذربایجان غربی، زنجان، همدان و کرمانشاه تشکیل می‌دهند (Nayebpour et al., 2013: 17). بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، کل جمعیت استان ۱۶۰۳۰۱۱ نفر گزارش شده است که ۱۱۶۰۲۲۹ نفر، ۷۲.۳ درصد در نقاط شهری و ۴۴۲۷۸۲ نفر، ۲۷.۷ درصد در نقاط روستایی ساکن هستند. این استان در سال

۱۳۹۵ متشکل از ۱۰ شهرستان، ۲۹ نقطه شهری، ۳۱ بخش، ۸۶ دهستان و ۱۶۹۷ روستا (۱۸۷ روستای فاقد سکنه) می باشد (General Census of Population and Housing, Annual Statistics of Kurdistan Province, 2016: 61). در همین راستا شهرستان مریوان در ۱۳۰ کیلومتری شهرستان سنندج قرار گرفته است و دقیقاً در مرز کشور عراق و ایران است. از لحاظ تاریخی و بررسی تپه‌ها و بازمانده‌های تاریخی همچون؛ کولان، بیساران، تپه‌های ساوجی می گویند که شهرستان مریوان در کردستان از دوره ی نوسنگی و هزاره ی چهارم قبل از میلاد حضرت مسیح وجود داشته است و دارای تاریخ و پیشینه ای بسیار قدیمی در این منطقه بوده است. و نکته مهم و حایز اهمیت وجود دریاچه ی زریوار و یا به زعم دیگران، زریبار است که آب تالاب یا همان دریاچه ی زریوار شیرین است و منبع اصلی از بارش‌های سالانه و چشمه‌های جوشنده تأمین می‌گردد. در حال حاضر زریوار یک سرمایه ی ملی و حتی جهانی به شمار می رود.

شکل ۱. نقشه توپوگرافی و تصویر ماهواره ای از موقعیت دریاچه ی زریوار (www.rsis Ramsar.org)

۴. یافته‌های پژوهش و بحث

برای تشریح و ارائه یافته‌ها، ابتدا ماتریس عوامل چهارگانه مدل استراتژیک سوات از طریق بررسی طرح‌ها، اسناد فرداست، مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری و تهیه شد. در این مدل جهت ساختن ماتریس نقاط ضعف و قوت باید ۸ مرحله را طی کرد: ۱. تهیه فهرستی از تهدیدات عمده‌ای که در محیط خارجی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛ ۲. تهیه فهرستی از تهدیدات عمده‌ای که در محیط داخلی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد؛ ۳. تهیه فهرستی از نقاط قوت داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد. ۴. تهیه فهرستی از نقاط ضعف داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد. ۵. نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی مقایسه می‌شوند و نتیجه در گروه استراتژی‌های SO قرار می‌گیرد. ۶. نقاط ضعف داخلی را با فرصت‌های موجود در خارج مقایسه نموده و در گروه استراتژی‌های WO قرار می‌گیرد. ۷. نقاط قوت داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های ST قرار می‌گیرد. ۸. نقاط ضعف داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های WT قرار می‌گیرد (Huffton and Kansel, 2009: 369).

جدول ۱. ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر در محیط داخلی منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان (قوت)

S	قوت
S1	۱. شرایط اقلیمی و جغرافیایی مناسب و مساعد استان با دارا بودن سالیانه ۱۴ میلیارد مترمکعب نزولات جوی و....
S2	۲. سهم بالا، قابل توجه و رو به افزایش تولید محصولات استراتژیک کشاورزی، محصولات باغی، دامپروری و شیلات در کشور
S3	۳. هماهنگی نسبی بین واحدهای سیاسی و برنامه‌ریزی به‌منظور امکان تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه منطقه‌ای
S4	۴. وجود ذخایر قابل توجه کانی‌های فلزی و غیرفلزی و پتانسیل‌های لازم برای استخراج و حفاری معادن
S5	۵. دارا بودن پتانسیل مناسب در جهت تولید و بهره‌برداری از انرژی‌های پاک به‌ویژه انرژی‌های خورشیدی و بادی
S6	۶. وجود قابلیت‌های گسترده در زمینه تولید و عرضه صنایع دستی نظیر فرش، گلیم، موج، جاجیم، نمد، گیوه و غیره در منطقه
S7	۷. وجود زمینه‌های مناسب برنامه‌ریزی در جهت جذب گردشگر داخلی و خارجی و رونق صنعت گردشگری در تمامی پهنه
S8	۸. دارا بودن منابع جنگلی و مرتعی گسترده و با اهمیت به لحاظ تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی و مزایای ناشی از آن
S9	۹. وجود گسترده نرخ بالای جمعیت بومی فعال استان و منابع انسانی جوان، متخصص، متعهد و دلسوز و امکان بهره داری از ظرفیت آنان
S10	۱۰. گسترش روزافزون سطح امنیت نظامی- امنیتی به لحاظ سیاست جامع و نظارت دقیق و قوی فرماندهی نظامی
S11	۱۱. وجود ظرفیت‌های خالی در جهت توسعه هر چه بیشتر در بخش صنعت استان و به‌ویژه صنایع تبدیلی و تکمیلی؛
S12	۱۲. وجود مراکز آموزش عالی متعدد برای پرورش نیروهای متخصص جهت بهره‌مندی هوشمندانه از استعدادهای منطقه ساحلی مریوان

جدول ۲. ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر در محیط داخلی منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان (ضعف)

W	ضعف
W1	
W2	۱. تأثیر کم، ضعف و عدم رونق بخش صنعت استان با دارا بودن تنها ۵ درصد از کل تولید ناخالص استان
W3	۲. اقتصاد مبتنی بر بخش خدمات با برتری سهم ۴۰/۲۵ درصدی شاغلان در این بخش که به علت فشار عرضه نیروی کار بوده
W4	۳. ساختار نامناسب اقتصاد کشاورزی استان و بهره‌وری پایین در این بخش
W5	۴. در حاشیه قرار گرفتن منطقه به لحاظ تبلیغات و اطلاع‌رسانی و عدم شناخت از نظر قابلیت‌ها و فرصت‌های موجود اقتصادی
W6	۵. کمبود و عدم به‌کارگیری نیروهای کرد بومی منطقه و به‌ویژه کردهای اهل سنت در مدیریت‌های کلان
W7	۶. محدودیت‌های طبیعی استان شامل بیش از ۸۲ درصد مساحت کوهستانی و کوهپایه‌ای (اقلیم، ارتفاع و شیب زیاد)
W8	۷. ضعف در تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه قبل و کنونی مصوب دولت توسط نهادها
W9	۸. عدم وجود استراتژی توسعه و یا عدم پیگیری استراتژی‌های تبیین شده مناسب توسط نهادهای متولی امر
W10	۹. پایین بودن شاخص‌های توسعه و توزیع نامتعادل و ناعادلانه خدمات، تسهیلات و زیرساخت‌های اولیه در پهنه
W11	۱۰. وضعیت ناقص و نامطلوب شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی و هوایی در استان
W12	۱۱. عدم سیاست‌گذاری منطقه‌ای و عدم امکان بهره‌برداری از منابع محلی و ضعف بنیان‌های اقتصادی و کم توسعه‌یافتگی منطقه
W13	۱۲. رشد روزافزون جمعیت و عدم پاسخگویی توانمندی‌های بالفعل این مناطق به نیازهای معیشتی مرزنشینان
W14	۱۳. حمایت ضعیف از سرمایه‌گذاری و وضعیت نامشخص و ناچیز بودن سرمایه‌گذاری ثابت و در گردش
W15	۱۴. افزایش ایجاد آلودگی‌های زیست‌محیطی و ایجاد خسارت به آثار تاریخی، فرهنگی و طبیعی
W16	۱۵. عدم بهره‌برداری از فرصت‌های اشتغال پایدار در منطقه برای امرامعاش مناسب و قانونی ساکنین و رشد نرخ فقر بیکاری
W17	۱۶. کیفیت پایین و کمبود نیروی انسانی ماهر بومی و فقدان و مهاجرت نیروهای نخبه شاخص، آموزش‌دیده و کارآمد از منطقه
W18	۱۷. عامل مدیریت دولتی و بی‌توجهی یا کم‌توجهی مسئولین و برنامه‌ریزان به منطقه در طول تاریخ
W19	۱۸. پایین بودن سطح کیفیت زندگی و رفاه عمومی مردم منطقه
W20	۱۹. مشکلات و مخاطرات زیست‌محیطی و فرسایش گسترده و تخریب پهنه‌های خاکی و به‌خصوص زمین‌های کشاورزی استان
W21	۲۰. عدم استفاده از ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری موجود در منطقه
W22	۲۱. فعالیت‌های معدنی بسیار ضعیف و عدم اقدامات مطلوب در زمینه مطالعات، استخراج، حفاری و بازاریابی
W23	۲۲. افزایش فشار بهره‌برداری بی‌رویه و تخریب جنگل‌ها و مراتع به‌علاوه افزایش میزان تجاوز به حریم آن‌ها
W24	۲۳. عدم توجه کافی سازمان حفاظت محیط‌زیست و امکانات کم جهت حفظ عرصه‌های طبیعی استان علی‌الخصوص جنگل‌ها
W25	۲۴. محرومیت مضاعف روستاهای منطقه علیرغم برخورداری از سهم قابل‌توجهی از جمعیت
W26	۲۵. درگیر بودن با تبعات و آثار جنگ تحمیلی و وجود آثار آن بر پیکره استان
W27	۲۶. کمبود آمار و منابع اطلاعاتی صحیح و منسجم و به‌نگام در بخش‌های مختلف به‌منظور برنامه‌ریزی
W28	۲۷. پایین بودن تسهیلات آموزشی و وجود نرخ بی‌سوادی بالا نسبت به کشور
W29	۲۸. ضعف عمده در تعداد و ظرفیت دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان
W30	۲۹. عدم بهره‌گیری از منابع آب سطحی استان و به‌ویژه احداث نشدن سد در مسیر رودهای پرآب آن
W31	۳۰. ناکافی بودن توان اجرایی برخی از مناطق در جهت استفاده از تمامی قابلیت‌های توسعه
W32	۳۱. عدم شناسایی و تدوین برنامه عملیاتی در جهت بهره‌برداری از قابلیت‌ها و توانایی‌های مختلف استان
W32	۳۲. عدم توجه به قابلیت‌های بازارچه‌های مرزی در جهت توسعه منطقه و ضعف امکانات و قابلیت‌های آن

جدول ۳. ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر در محیط خارجی منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان (فرصت)

O	فرصت
O1	۱. تأکید سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت با افزایش سهم بخش صنعت در تولید داخلی و افزایش ارزش‌افزوده
O2	۲. برخورداری از موقعیت خاص استراتژیک و اقتصادی به لحاظ وجود بازارچه‌های مرزی در جهت تصدی نقش در بازرگانی ملی
O3	۳. تمایل دولت به افزایش سهم درآمدهای غیرنفتی و بالأخص بخش گردشگری و بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این بخش
O4	۴. وجود همبستگی و پیوندهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و غیره با اقلیم خودمختار کردستان عراق
O5	۵. مطرح‌شدن استان به‌عنوان قطب محصولات کشاورزی و غذایی
O6	۶. امکان برقراری و گسترش مراودات سالم و مستمر تجاری به‌منظور واردات و صادرات با کشورهای همسایه
O7	۷. امکان دسترسی به بازارهای کشورهای همسایه عراق و اروپا از طریق کشور راه‌های ترانزیتی کشور عراق

O	فرصت
O8	۸. امکان استفاده دوجانبه از ظرفیت‌های علمی- دانشگاهی استان با کردستان عراق
O9	۹. پتانسیل‌های مناسب در جهت ایجاد مناطق آزاد تجاری و گسترش سرمایه‌گذاری، تجارت و بازرگانی با کشورهای همسایه
O10	۱۰. قرارگیری در کریدور شماره ده کشور
O11	۱۱. توجه ویژه دولت به مسئله امنیت در مرزهای استان کردستان
O12	۱۲. موقعیت بسیار مناسب برای توسعه بازارچه‌های مرزی و انجام مبادلات در نقاط مرزی فعال استان
O13	۱۳. نگاه ویژه مسئولان کشور به استان در سال‌های اخیر و اختصاص ردیف بودجه توازن منطقه‌ای به استان
O14	۱۴. علاقه سرمایه‌گذاران برای حضور در منطقه
O15	۱۵. افزایش ظرفیت‌های نظامی- امنیتی ایران و عراق
O16	۱۶. امکان استفاده از سیاست‌های برون‌نگر و جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای ایجاد و افزایش کارایی منطقه‌ای

جدول ۴. ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر در محیط خارجی منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان (تهدید)

T	تهدید
T1	۱. عدم تخصیص بهینه منابع و اعتبارات و نبود تعادل سرمایه‌گذاری دولتی به‌عنوان مهم‌ترین نمود سیاست‌های دولت
T2	۲. فقدان یک چارچوب عملی و یا راهبردهای آمایشی برای شناخت و تحلیل مناطق مرزی
T3	۳. تأثیرپذیری از تبعات تحولات احتمالی و ناآرامی‌های منطقه‌ای در مناطق حاشیه مرز و به‌ویژه کردستان عراق؛
T4	۴. سهولت دریافت شبکه‌های رسانه‌ای جمعی خارجی در منطقه و زمینه تأثیرگذاری عمیق در فرهنگ مردم منطقه
T5	۵. مشکلات نقدینگی و مسائل بانکی در خصوص گشایش اعتبارات در کشورهای هدف صادرات و به‌ویژه کردستان عراق؛
T6	۶. ضعف و تغییرات پی‌درپی قوانین و مقررات تجاری گمرک و روند طولانی زمان ترانزیت کالا از بازارچه‌های مرزی؛
T7	۷. وجود رقابت بین کشورهای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای برای تسخیر بازار مصرف؛
T8	۸. ناکارآمدی نهادها و زیرساخت‌های توسعه صادرات بخش کشاورزی استان؛
T9	۹. تغییرات آب و هوایی و افزایش تعداد خشک‌سالی‌های تهدیدکننده؛
T10	۱۰. وجود نگاه امنیتی و تهدید محوری نسبت به استان و مرزهای آن؛
T11	۱۱. جذب و مهاجرت نیروی کار استان (به‌خصوص نیروی کار متخصص و تأثیرگذار) استان‌های مجاور، تهران و کردستان عراق؛
T12	۱۲. فاصله زیاد و نابرابری شدید سطح توسعه در دو سری مرز؛
T13	۱۳. عدم صرفه‌ی اقتصادی صادرات از طریق قانونی و زمینه گسترش قاچاق؛
T14	۱۴. ناپایداری‌های امنیتی پس از جنگ در عراق و حضور نظامی آمریکا و ناتو در مجاورت مرزهای کردستان؛
T15	۱۵. بی‌ثباتی سیاسی در عراق، عدم نظارت کشور همسایه بر مرزهای مشترک و وجود گروه‌های معاند جمهوری اسلامی در مرزها
T16	۱۶. عدم کنترل صحیح و دقیق مرز بین‌المللی که تردهای غیرمجاز گسترده و فعالیت‌های غیرقانونی گروه‌های تروریستی
T17	۱۷. انزوای جغرافیایی، فرهنگی- اجتماعی سکونتگاه‌های مناطق مرزی
T18	۱۸. گستردگی دامنه فقر و محرومیت شدید منطقه
T19	۱۹. وجود روابط و قرابت‌های سببی و نسبی در ساکنان مرزی و همبستگی اقلیت کرد به گرایش‌های برون‌مرزی
T20	۲۰. نادیده گرفته شدن مناطق استان در تقسیم‌کار ملی و منطقه‌ای و جدایی منطقه از برنامه‌های توسعه و امنیت
T21	۲۱. ساختار متمرکز تصمیم‌گیری در کشور و نقش تصدی‌گری دولت در مناطق مرزی
T22	۲۲. احساس روانی و ذهنی نبود امنیت در سکونت و فعالیت در مناطق مجاور مناطق مرزی
T23	۲۳. عدم توجه به بهبود ساختار مدیریتی و تصمیم‌گیری استان
T24	۲۴. عدم هماهنگی دستگاه اجرایی در بهره‌وری منابع طبیعی و برخورد‌های سیاسی
T2	۲۵. مداخله‌های سیاسی و ناامنی‌های قومی
T25	

در این مرحله برای محاسبه و تعیین میزان اهمیت هریک از عوامل از ابزار پرسشنامه دلفی و نرم‌افزار Expert Choice استفاده شد. جداول شماره ۵ و ۶ نتایج را نشان می‌دهد. در این جداول IC (Important Coefficient) ضریب اهمیت، (Weight) مقدار وزنی و RW (Rating Weighted) امتیاز موزون است.

جدول ۵. ماتریس ارزیابی ضریب اهمیت، وزن و امتیاز موزون عوامل مؤثر در محیط داخلی و خارجی

فرصت	IC	W	RW	تهدید	IC	W	RW	قوت	IC	W	RW	ضعف	IC	W	RW
O1	۰/۰۸۸	۵	۰/۴۴۰	T1	۰/۰۷۱	۵	۰/۳۵۵	S1	۰/۰۸۸	۴	۰/۳۵۲	W1	۰/۱۷۷	۵	۰/۸۵۵
O2	۰/۰۷۹	۴	۰/۳۱۶	T2	۰/۰۵۷	۴/۵	۰/۲۵۶	S2	۰/۱۰۸	۵	۰/۵۴۰	W2	۰/۰۴۰	۴	۰/۱۵۰
O3	۰/۰۶۲	۴	۰/۲۴۸	T3	۰/۰۴۱	۴	۰/۱۶۴	S3	۰/۰۸۵	۴	۰/۳۴۰	W3	۰/۰۲۶	۳/۴	۰/۱۲۲
O4	۰/۰۶۹	۴	۰/۲۷۶	T4	۰/۰۲۸	۳/۵	۰/۰۹۸	S4	۰/۰۷۷	۳/۵	۰/۲۶۹	W4	۰/۰۲۴	۳	۰/۱۰۲
O5	۰/۰۷۸	۴/۵	۰/۳۵۱	T5	۰/۰۳۸	۳/۵	۰/۱۴۲	S5	۰/۰۸۷	۴	۰/۳۴۸	W5	۰/۰۳۶	۳	۰/۱۰۸
O6	۰/۰۶۴	۴	۰/۲۵۶	T6	۰/۰۴۱	۴	۰/۱۶۴	S6	۰/۰۶۳	۳	۰/۱۸۹	W6	۰/۰۲۲	۲/۵	۰/۰۵۵
O7	۰/۰۷۵	۴/۲۵	۰/۳۱۸	T7	۰/۰۴۰	۴	۰/۱۶۰	S7	۰/۱۰۱	۵	۰/۵۰۵	W7	۰/۰۳۱	۳/۵	۰/۱۰۸
O8	۰/۰۵۹	۳/۵	۰/۲۰۶	T8	۰/۰۳۹	۳/۹	۰/۱۵۲	S8	۰/۰۹۲	۴/۲۵	۰/۳۹۱	W8	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۳
O9	۰/۰۶۸	۳/۵	۰/۲۵۵	T9	۰/۰۳۷	۳/۵	۰/۱۶۸	S9	۰/۰۷۲	۳	۰/۲۱۶	W9	۰/۰۳۳	۳	۰/۰۹۹
O10	۰/۰۷۵	۳/۹	۰/۲۹۲	T10	۰/۰۴۳	۴	۰/۱۷۲	S10	۰/۰۷۶	۳	۰/۲۲۸	W10	۰/۰۲۶	۲	۰/۰۵۰
O11	۰/۰۴۹	۳	۰/۱۶۷	T11	۰/۰۳۸	۳/۵	۰/۱۴۲	S11	۰/۰۷۲	۳/۲۵	۰/۲۳۴	W11	۰/۰۳۲	۳/۵	۰/۱۱۰
O12	۰/۰۴۶	۳	۰/۱۲۸	T12	۰/۰۴۳	۴	۰/۱۷۲	S12	۰/۰۷۹	۳/۵	۰/۲۷۶	W12	۰/۰۲۸	۳	۰/۰۸۴
O13	۰/۰۴۵	۳	۰/۱۲۵	T13	۰/۰۳۰	۳	۰/۰۹۰	جمع	۱	-	۳/۸۸۸	W13	۰/۰۲۱	۲	۰/۰۴۲
O15	۰/۰۳۵	۲/۵	۰/۰۸۷	T15	۰/۰۲۸	۳	۰/۰۸۴					W15	۰/۰۲۷	۳	۰/۰۸۱
O16	۰/۰۵۲	۳	۰/۱۵۶	T16	۰/۰۲۹	۳	۰/۰۸۷					W16	۰/۰۲۰	۲	۰/۰۴۰
جمع	۱	-	۳/۸۰۳	T17	۰/۰۴۲	۴	۰/۱۶۸					W17	۰/۰۳۰	۳	۰/۰۹۰
				T18	۰/۰۲۶	۳/۵	۰/۱۲۶					W18	۰/۰۲۶	۳	۰/۰۶۸
				T19	۰/۰۲۳	۳/۵	۰/۱۱۹					W19	۰/۰۲۳	۳/۴	۰/۰۵۵
				T20	۰/۰۱۸	۴	۰/۱۶۸					W20	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴
				T21	۰/۰۲۲	۴/۲۵	۰/۲۲۵					W21	۰/۰۲۲	۳	۰/۰۶۶
				T22	۰/۰۳۴	۳/۸	۰/۱۳۶					W22	۰/۰۲۴	۳	۰/۰۷۲
				T23	۰/۰۳۲	۴	۰/۱۶۴					W23	۰/۰۲۲	۳	۰/۰۹۶
				T24	۰/۰۱۹	۳/۵	۰/۱۲۹					W24	۰/۰۱۹	۲/۵	۰/۰۴۷
				T25	۰/۰۳۳	۴	۰/۱۶۴					W25	۰/۰۲۳	۳	۰/۰۶۹
				جمع	۰/۰۳۱	-	۳/۸۸۸					W26	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۳
												W27	۰/۰۲۲	۳	۰/۰۴۴
												W29	۰/۰۲۳	۳	۰/۰۴۶
												W30	۰/۰۲۹	۲	۰/۰۷۷
												W31	۰/۰۲۶	۲	۰/۰۶۸
												W32	۱	۳	۰/۰۴۴
												جمع	۰/۰۲۶	-	۳/۲۴۵

* همان‌طور که نتایج نشان می‌دهند، جمع کل امتیازات موزون محیط داخلی با مقدار ۷/۱۱۳ و محیط خارجی با میانگین کل امتیازات ۷/۶۹۱ برآورده گردید. نتایج نشان‌دهنده آن است که تأثیر عوامل محیط خارجی بیش از تأثیر عوامل داخلی بر روند توسعه منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان مؤثر می‌باشد.

۱.۴. مدل و نرم‌افزار متاسوات

متاسوات برای نخستین بار توسط تیمی سه نفره متشکل از آگاروال^۱ استادیار علوم کامپیوتر نوربرت کالج آمریکا و دو تن از همکاران وی^۲ در دپارتمان مدیریت بازرگانی همان دانشگاه در سال ۲۰۱۲ معرفی گردید (Agarwal et al., 2012: 63). این دیدگاه اساس کار خود را بر ایجاد و توسعه منابع باهدف تأثیرگذاری بر محیط پیرامونی قرار می‌دهد و مناطق را به‌جای انفعال در مقابل محیط خارجی به تأثیرگذاری بر آن تشویق می‌کند؛ بر اساس تئوری مبتنی بر منابع باارزش بودن، کمیابی، تقلیدناپذیری و غیرقابل جایگزینی منابع و قابلیت‌های داخلی (VRIO) منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان در مقایسه با رقبا و فرصت‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد. این نکته را نباید فراموش کرد که هیچ عاملی نقطه‌ضعف یا قوت محسوب نمی‌شود جز در رابطه با رقابت، در این میان معیار باارزش بودن در فرآیند بررسی منابع و قابلیت‌ها مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد زیرا تا زمانی که منابع و قابلیت‌ها منطبق با محیط بیرونی باشند، این امر بدین دلیل است که بر اساس تعریف، یک منبع یا قابلیت زمانی باارزش می‌باشد که توانایی استفاده بهینه از فرصت‌ها یا بی‌اثر ساختن تهدیدات محیط بیرونی را داشته باشد (Badri et al., 2015: 36). در نتیجه ایده تناسب استراتژیک را مطرح می‌نماید. تمامی محاسبات در این نرم‌افزار بر اساس نمره میانگین داده‌ها

1. Ravi Agarwal

2. Wolfgang Grassl and Joy Pahl

صورت می‌پذیرد. مدل Meta-SWOT بر اساس رهیافت داخل به خارج و به‌نوعی دیدگاه مبتنی بر منابع شکل گرفته است البته یک چالش باقی می‌ماند: چگونه یک شرکت می‌تواند تشخیص دهد که کدام یک از این منابع و قابلیت‌ها قادر به ایجاد مزیت رقابتی پایدارند (Barney, 1991: 115). بارنی برای حل این مسئله چهار معیار را بیان می‌کند. برای اینکه یک منبع یا قابلیت به لحاظ راهبردی اثربخش باشد، بایستی: ۱- باارزش (V)؛ ۲- نادر (R)؛ ۳- تقلید نشدنی (I) و ۴- بدون جایگزین (O) باشند. از این‌رو، چهار معیار زیر می‌توانند توان بالقوه منابع و قابلیت‌ها برای خلق یک راهبرد موفق را تعیین کنند. از نظر منابع، این چهار معیار به شرایط، VRIO مرسوم‌اند. در مدل Meta-SWOT، عوامل مرتبط با محیط سازمان به‌طور مستقلی از عوامل داخلی شناسایی می‌شوند. برای این شناسایی از روش PESTEL استفاده می‌گردد. این چارچوب بر اساس عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فناورانه، زیست‌محیطی و قانونی استوار است. عموماً واژگانی همچون STEP، ETPS و PESTLE بیانگر همین تحلیل‌اند (Isoherranen, 2012: 27). این تحلیل برای شناسایی فرصت‌های پیش‌رو و همچنین خطرات احتمالی گسترش هر مجموعه مؤثر است؛ در نتیجه با یک کار سازمانی اقدام به کاهش خطرات محتمل از سوی ابعاد ناشناخته محیط می‌کند (Bloomberg, 2012: 2). عموماً این تحلیل به ارزیابی محیط، در ابعاد ماکرو و کلان و همچنین ارزیابی زمان حال اختصاص دارد (Hill and Jones, 2013: 335)، چراکه عوامل کلان این توانایی را دارند تا تغییرات اساسی را در محیط و مجموعه ایجاد کنند (Husso, 2011: 7). در نهایت، ایده تناسب راهبردی نیز به‌واسطه قضاوت راجع به درجه‌ای که منابع و قابلیت‌ها از اهداف سازمانی پشتیبانی می‌کنند، عملیاتی می‌شود. این قضاوت‌ها به‌طور خودبه‌خود فهرستی از زوج‌ها را بین منابع یا قابلیت‌ها و عوامل محیطی پدید می‌آورند که اهمیت برجسته‌ای دارند (Rezaei et al., 2015: 574). که نتیجه، فهرست اولویت‌بندی شده‌ای از اولویت‌های راهبردی است که به همه ارزیابی‌های پیشین وابسته است؛ بنابراین دیدگاه مبتنی بر منابع، نقطه قوت منابع و قابلیت‌ها و تناسب راهبردی آن‌ها با عوامل محیطی، به‌تنهایی بر نقطه قوت این عوامل اولویت‌بندی می‌شود. این امر به نظر می‌رسد که مزیتی اساسی بر تجزیه و تحلیل SWOT داشته باشد (Agarwal et al., 2012: 15).

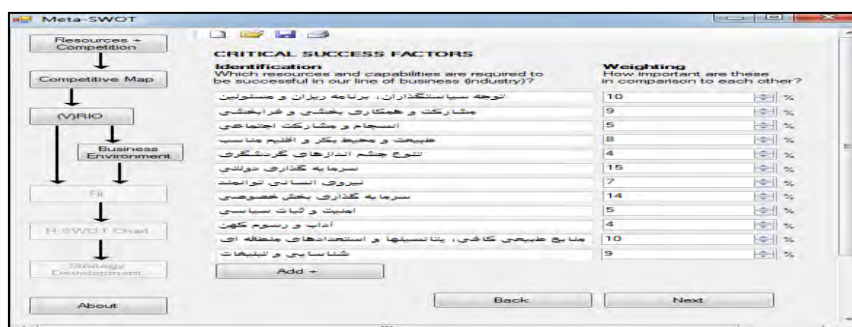
۲.۴. برنامه‌ریزی راهبردی توسعه منطقه‌ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان با استفاده از تکنیک Meta-SWOT

در نخستین مرحله باید منابع و رقبا را ارزیابی کرد. برای تعیین این مهم از داده‌های جداول شماره ۱ الی ۴ تحلیل سوات استفاده شد. دوره زمانی برنامه‌ریزی برای این پژوهش، همگام با اسناد فرادست و منطبق با برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹ - ۱۳۹۵) مشخص شد. در این مرحله: ۱- باید به تعیین و تشخیص اهداف سازمانی پرداخت و ۲- سپس این اهداف را اولویت‌بندی کرد. این اولویت‌بندی در سه سطح اولویت بالا، متوسط و پایین صورت می‌گیرد. برای اولویت‌بندی اهداف از روش دلفی و مجموع نظرات ۱۲ کارشناس استفاده شد. جدول ۶ بیانگر اهداف سازمانی و درجه اولویت آن‌ها است. پس از تدوین این جدول و تعیین درجه اولویت هر یک، اطلاعات وارد نرم‌افزار و مدل شد. این اهداف در ۴ بخش و ۱۵ مورد تنظیم شدند: ۱- موضوعات خاص راهبردی شامل آب و محیط‌زیست؛ ۲- موضوعات خاص مکان محور شامل توسعه روستایی و حاشیه شهرها؛ ۳- موضوعات خاص بخشی پیشروی اقتصاد شامل معدن و صنایع معدنی، گردشگری، صنعت و خدمات، ترانزیت و حمل‌ونقل ریلی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و انرژی؛ ۴- موضوعات خاص کلان فرا بخشی شامل محیط کسب‌وکار، اشتغال، تأمین منابع مالی استان، توانمندسازی محرومین و فقرا و سیاست‌های حمایت‌گرا نه اجتماعی

جدول ۶. اهداف تعیین شده در راستای توسعه منطقه‌ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان

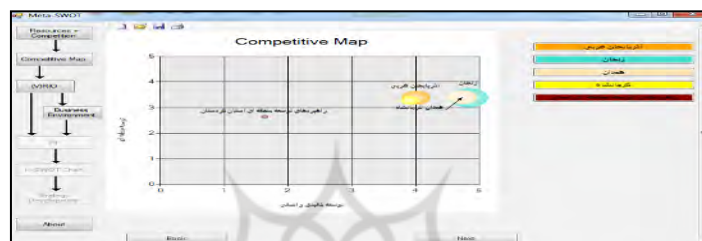
نوع برنامه	استراتژیک - توسعه منطقه‌ای	
بازه زمانی	۴ ساله (۱۳۹۹ - ۱۳۹۵)	
سطح اولویت	هدف سازمانی	X
متوسط	افزایش ۷ درصدی نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بالاتر	x1
متوسط	توسعه زیرساختی فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی (ICT)	x2
بالا	توسعه گردشگری طبیعی و فرهنگی	x3
بالا	برنامه‌ریزی در راستای کارآفرینی، اشتغال مولد و پایدار	x4
بالا	ارتقاء شاخص بهره‌وری آب کشاورزی با توسعه روش‌های نوین آبیاری	x5
بالا	اقدام برای احیاء و تقویت منابع آب‌های زیرزمینی	x6
بالا	ارائه حمایت‌های لازم باهدف افزایش تولید صنعتی و سرمایه‌گذاری در بخش صنعت	x7
بالا	جلب حمایت و اعتماد سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	x8
متوسط	برخورد با مفاسد اداری، سیاسی و اجتماعی	x9
متوسط	مردمی شدن اقتصاد و گسترش زیرساخت‌های موردنیاز برای خدمات تجارت داخلی - خارجی و افزایش ترانزیت	x10
بالا	افزایش سرمایه‌گذاری دولتی در حمل‌ونقل ریلی و جاده‌ای و سرمایه‌گذاری در مناطق محروم استان	x11
متوسط	تحقق اقتصاد دانش‌بنیان، افزایش بهره‌وری، تنظیم رابطه متقابل تحصیل و اشتغال و.....	x12
بالا	تکیه بر توان‌های منطقه‌ای، رویکرد اقتصاد مقاومتی و استفاده حداکثری از استعداد نواحی	x13
بالا	افزایش بیش‌ازپیش سرمایه‌گذاری و سیاست‌گذاری در بخش‌های کشاورزی و دامپروری	x14
بالا	تخصیص بهینه منابع، بودجه و امکانات در راستای تعادل بخشی و توازن منطقه‌ای	x15

در گام دوم نرم‌افزار، می‌باید عوامل کلیدی برای موفقیت اهداف تعیین شده سازمانی شناسایی شوند. به عبارت دیگر، منابع و توانایی‌هایی باید شناسایی شود که در جریان موفقیت مجموعه ضروری‌اند. از آنجاکه این منابع و توانایی‌ها وزن و اهمیت یکسانی ندارند، باید آن‌ها را وزن بندی کرد. مجموع اوزان تخصیص داده شده باید برابر با ۱۰۰ باشد؛ بنابراین بر اساس میزان تأثیرپذیری که می‌توانند در راستای رسیدن به اهداف عملیاتی سازمان داشته باشند با توجه به یک معیار درصدی مشخص، میزان تأثیر آن‌ها موردسنجش قرار گیرد. برای وزن بندی این عوامل می‌توان از روش‌ها و مدل‌های گوناگونی همچون روش‌های دلفی، فرآیند تحلیل شبکه‌ای — سلسله مراتبی (ANP- AHP)، مدل آنتروپی، لینمپ، بردار ویژه و روش‌های بی‌مقیاس سازی و مانند آن بهره گرفت (Rezaei et al., 2015: 574). در این مقاله برای محاسبه اوزان عملیاتی سازمان از روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی استفاده شد. شکل ۳ نشان‌دهنده عوامل تأثیرگذار در عملیاتی شدن توسعه منطقه‌ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان است. در مرحله سوم، باید ابعاد رقابتی را شناسایی کرد. به عبارتی دوبعدی (توسعه کالبدی و توسعه انسانی) که باعث ایجاد تمایز و تفاوت منابع و توانایی‌های شناسایی شده در گام قبل می‌شوند را شناسایی کرد. به عبارتی می‌توان گفت که در توسعه منطقه‌ای در بخش‌های مختلف توسعه (اقتصادی + اجتماعی + فرهنگی + زیربنایی = توسعه کالبدی و توسعه انسانی) رقابت می‌کنند. در گام بعد باید واحدی تعیین کرد و اندازه گرفت. به این صورت که رقابتی (برون منطقه‌ای) استان کردستان به لحاظ شاخصه‌ای مطرح شده نسبت به مجموعه منطقه و استان در چه سطحی (بهتر — بدتر) قرار دارند. برای تعیین رقابتی منطقه‌ای استان کردستان، ۴ استان مجاور و همسایه: آذربایجان غربی، زنجان، همدان و کرمانشاه در نظر گرفته شدند. سپس باید منابع و توانایی‌های استان کردستان با رقبا مقایسه گردد. برای انجام این مقایسه از پنج سطح بسیار پایین‌تر، پایین‌تر، تقریباً برابر، فراتر و بسیار فراتر استفاده می‌شود. جدول ۷ نشان‌دهنده مقایسه استان کردستان با رقابتی خود از نظر عوامل عملیاتی - سازمانی توسعه منطقه‌ای است.

شکل ۲. عوامل مؤثر در توسعه منطقه‌ای استان کردستان در محیط نرم‌افزار

در ادامه، باید تعیین کرد که کدام ابعاد رقابتی با منابع و توانایی‌ها نسبتاً ارتباط بیشتری دارند. در پایان این مرحله نقشه رقابتی ساخته خواهد شد. در حقیقت این نقشه بیانگر وضعیت رقبا نسبت به سازمان و هدف تحت مطالعه است (Rezaei et al., 2015: 577).

شکل ۳. نقشه رقابتی راهبرد توسعه منطقه‌ای استان کردستان

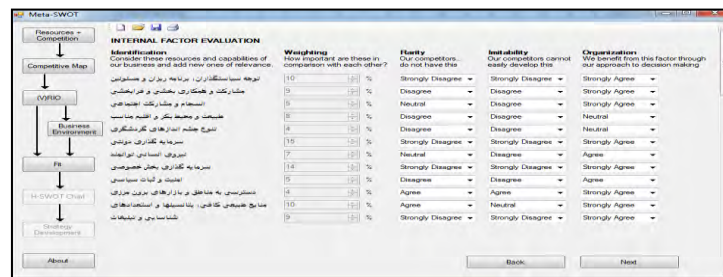
در این گام با توجه به مقایسه انجام گرفته شکل ۴ و جدول ۷ ترسیم گردید. به این ترتیب که از نظر توسعه منطقه‌ای، استان زنجان با وزن ۴/۸ بزرگ‌ترین رقیب در منطقه برای استان به شمار می‌رود. استان‌های همدان با وزن ۴/۷، آذربایجان غربی با ۴ و کرمانشاه با وزن ۳/۹ به ترتیب رقبای بعدی به شمار می‌روند.

جدول ۷. مزیت رقابتی هر یک از رقبای اصلی منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان در توسعه منطقه‌ای

رقبای منطقه‌ای	توسعه منطقه‌ای		توسعه کالبدی و انسانی		مجموع		امتیاز	
	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده
آذربایجان غربی	۴	۰/۹۱۵	۳/۳۸۲	۱/۰۰۶	۷/۳۸۲	۱/۹۲۲	۲	۲
زنجان	۴/۸۳۰	۱/۱۰۵	۳/۳۸۲	۱/۰۰۶	۸/۲۱۳	۲/۱۱۲	۴	۴
همدان	۴/۷۳۵	۱/۰۸۴	۳/۴۰۴	۱/۰۱۲	۸/۱۴۰	۲/۰۹۶	۳	۳
کرمانشاه	۳/۹۰۵	۰/۸۹۴	۳/۲۷۶	۰/۹۷۴	۷/۱۸۲	۱/۸۶۸	۱	۱

۳.۴. ارزیابی منابع و قابلیت‌ها بر اساس تئوری مبتنی بر منابع

در این گام بر اساس تئوری مبتنی بر منابع، منابع و قابلیت‌ها بر اساسی کامیابی، تقلیدناپذیری و غیرقابل جایگزینی (RIO) در یک طیف پنج‌تایی (خیلی موافقم، موافقم، خنثی، مخالفم، خیلی مخالفم) موردسنجش قرار می‌گیرد (Badri et al., 2015). حال معیار باارزشی بودن در این مرحله مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد زیرا زمانی باارزشی بودن منابع و قابلیت‌ها را می‌توان سنجید که در مقام مقایسه با عواملی خارجی قرار گیرند. پاسخ‌های کارشناسان از نظر میزان موافقت با عباراتی همچون موارد مقابل همراه بود. کمیابی: (R) رقبای ما قادر به انجام این کار نیستند؟ تقلیدپذیری: (I) رقبای ما قادر به تقلید این قابلیت نیستند؟ و غیرقابل جایگزینی: (O) ما از این عامل به‌واسطه خط‌مشی جبران خود بهره می‌بریم؟

شکل ۵. ارزیابی منابع و توانایی‌ها بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع

۴.۴. شناسایی عوامل مرتبط با PESTEL

در این مرحله به شناسایی عوامل خارجی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی — اجتماعی، تکنولوژیکی، بوم‌شناختی و قانونی (PESTEL) مؤثر بر فضای توسعه‌ی استان کردستان پرداخته شد. این تحلیل جهت شناسایی فرصت‌های پیش‌روی و همچنین خطرات احتمالی گسترش هر مجموعه مؤثر می‌باشد (Bloomberg, 2012: 2). عموماً این تحلیل جهت ارزیابی محیط در ابعاد کلان و همچنین ارزیابی زمان حال می‌پردازد (Hill and Jones, 2013: 335). همچنین وزن این عوامل در پنج گروه اسمی بسیار مهم، مهم، متوسط، کم‌اهمیت و بسیار کم‌اهمیت تعیین می‌گردد. در ستون تأثیر باید میزان تأثیر این عوامل در موفقیت سازمان را تعیین کرد. در ستون احتمال افزایش، باید درجه احتمال افزایش این عوامل در طول دوره برنامه‌ریزی را تعیین کرد و در ستون درجه ضرورت، باید میزان اضطرابی بودن رفع این مورد توسط سازمان را بررسی کرد (Agrawal et al., 2012: 42). جدول ۸ بیانگر این عوامل است.

جدول ۸. عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل سازمان فضایی استان

عامل (n)	وزن	تأثیر	افزایش احتمال	درجه اضطراب
عدم ثبات سیاسی (n1)	بسیار مهم	قوی	بالا	زود
افزایش قاچاق کالا و ارز (n2)	متوسط	قوی	متوسط	زود
بسته شدن مبادی ورودی مرزها (n3)	بسیار مهم	قوی	متوسط	خیلی زود
فقدان زیرساخت‌های توسعه در مقیاس کلان (n4)	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بسیار بالا	زود
نوسانات اقتصادی داخلی و بین‌المللی (n5)	بسیار مهم	قوی	بالا	زود
بحران منابع آبی سطحی و افزایش روند خشک‌سالی با دوره‌های بازگشت طولانی (n6)	بسیار مهم	قوی	بالا	زود
جنگ، تروریسم و خشونت (n7)	بسیار مهم	متوسط	بالا	زود
کاهش اختصاصات بودجه‌ای و منابع توسعه (n8)	بسیار بسیار مهم	قوی	بسیار بالا	زود
عدم هماهنگی دستگاه‌های اجرایی (n9)	بسیار مهم	متوسط	متوسط	زود
علاقه‌مندی بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در استان (n10)	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بسیار بالا	فورا
تحریم‌های اقتصادی (n11)	بسیار مهم	قوی	بالا	زود
افزایش توجه و سرمایه‌گذاری دولت در بخش‌های صنعت و کشاورزی (n12)	بسیار بسیار مهم	بسیار قوی	بسیار بالا	فورا
عدم همخوانی طرح‌های کلان‌فراست با توان‌ها و پتانسیل‌های استان (n13)	بسیار مهم	متوسط	متوسط	زود

۴.۵. استراتژی تناسب (منابع و قابلیت‌ها در قیاس با عوامل خارجی)

از آنجاکه این مدل به دنبال توسعه مدل SWOT است، سعی بر آن شده است تا آن را با یک ابزار پشتیبان تصمیم‌گیری ترکیب کند. معیار تناسب راهبردی عاملی است برای دستیابی به این امر. آنچه باید دور ریخته شود، تقسیم‌بندی انعطاف‌ناپذیر عوامل خارجی به فرصت‌ها و تهدیدها و عوامل داخلی به نقاط قوت و ضعف است. از این‌رو، در گام بعد باید به ارزیابی میزان تأثیر پشتیبانی و تأثیرپذیری منابع و توانایی‌ها در عوامل محیطی که همان تناسب راهبردی است، توجه شود (Rezaei et al., 2015: 480). در این مرحله از کارشناسان خواسته شد به ارزیابی تأثیر منابع بر روی عوامل خارجی بپردازند. برای این

بررسی در محیط نرم افزار ۵ متغیر ترتیبی خیلی ضعیف (۱)، ضعیف (۲)، متوسط (۳)، قوی (۴) و خیلی قوی (۵) وجود دارد که نگارندگان برای جلوگیری از بزرگ شدن جدول ها به ازای متغیرها از طیف نمره ۱ تا ۵ استفاده کرده اند.

جدول ۹. تناسب راهبردی (عوامل محیطی خارجی در قیاس با عوامل مؤثر در توسعه منطقه ای استان کردستان)

عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل سازمان فضایی استان (n)														a
۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۰	عوامل مؤثر در توسعه منطقه ای استان کردستان
۴	۵	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۳	۵	۳	۳	۴		(a1) - توجه سیاستگذاران، برنامه ریزان و مسئولین
۴	۴	۳	۴	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۲	۳	۴	(a2) - مشارکت و همکاری بخشی و فرابخشی
۳	۴	۳	۴	۲	۳	۵	۲	۲	۳	۲	۳	۲	۴	(a3) - انسجام و مشارکت اجتماعی
۳	۴	۵	۴	۱	۲	۱	۳	۱	۱	۱	۱	۲	۱	(a4) - طبیعت و محیط بکر و اقلیم مناسب
۲	۲	۵	۴	۱	۱	۱	۲	۱	۳	۱	۲	۲	۲	(a5) - تنوع چشم اندازهای گردشگری
۴	۵	۴	۵	۴	۱	۵	۴	۴	۵	۴	۵	۵	۵	(a6) - سرمایه گذاری دولتی
۳	۴	۳	۴	۳	۳	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳	(a7) - نیروی انسانی توانمند
۴	۵	۴	۵	۴	۴	۴		۴	۵	۴	۴	۴	۴	(a8) - سرمایه گذاری بخش خصوصی
۴	۵	۴	۵	۳	۳	۵	۳	۴	۴	۵	۴	۵	۵	(a9) - امنیت و ثبات سیاسی
۳	۴	۳	۴	۲	۲	۱	۱	۳	۳	۴	۵	۳	۳	(a10) - دسترسی به بازارهای برون مرزی
۴	۵	۳	۴	۳	۴	۱	۳	۳	۴	۳	۴	۳	۳	(a11) - منابع طبیعی کافی و پتانسیل ها
۴	۵	۳	۵	۳	۴	۱	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	(a12) - شناسایی و تبلیغات

۶.۴. تناسب بین عوامل منبع و قابلیت ها و اهداف پژوهش

در این مرحله از کارشناسان خواسته شد به ارزیابی تأثیر منابع و قابلیت ها بر روی اهداف پژوهش بپردازند. در واقع تناسب استراتژیک، به واسطه انطباق عوامل داخلی با اهداف در نظر گرفته می شود. در واقع تناسب به معنی انطباق عوامل داخلی با اهداف تعریف شده در گام نخست است (Badri et al., 2015, p 44). به عبارتی به دنبال این موضوع هستیم که چگونه منابع و قابلیت ها، اهداف تعیین شده در راهبردهای توسعه منطقه ای استان کردستان را پشتیبانی می کنند. جدول ۱۰ نشان دهنده مقایسه صورت گرفته در بررسی تناسب بین عوامل منبع و قابلیت ها و اهداف پژوهش با نمرات ترتیبی خیلی ضعیف (۱)، ضعیف (۲)، متوسط (۳)، قوی (۴) و خیلی قوی (۵) است.

جدول ۱۰. تناسب منابع و توانایی ها با اهداف تعیین شده در توسعه منطقه ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان

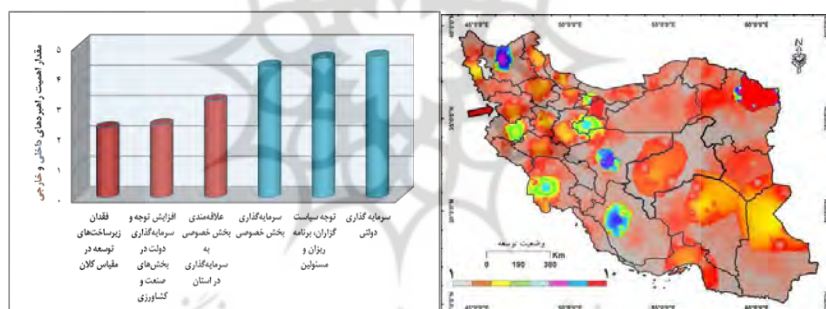
اهداف تعیین شده در توسعه منطقه‌ای استان کردستان (x)															
عوامل مؤثر در توسعه منطقه‌ای کردستان (a)															
X15	x14	x13	x12	x11	x10	x9	x8	x7	x6	x5	x4	x3	x2	x1	
۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴	۴	a1
۵	۴	۵	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۳	a2
۴	۴	۵	۴	۳	۵	۳	۴	۴	۵	۴	۴	۳	۴	۴	a3
۳	۳	۴	۳	۱	۲	۱	۳	۳	۲	۲	۲	۵	۲	۱	a4
۳	۳	۴	۲	۱	۱	۱	۳	۱	۱	۲	۴	۵	۲	۱	a5
۵	۵	۵	۴	۱	۴	۳	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	a6
۴	۴	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۴	۴	۳	۴	۴	۳	۳	a7
۵	۵	۴	۴	۴	۴	۳	۵	۵	۴	۴	۵	۵	۴	۴	a8
۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۱	۱	۴	۵	۴	۳	a9
۳	۴	۴	۱	۳	۳	۱	۴	۳	۱	۱	۳	۳	۱	۱	a10
۵	۵	۵	۴	۳	۴	۱	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۲	a11
۴	۴	۵	۴	۴	۴	۲	۵	۴	۳	۱	۴	۵	۴	۴	a12

۷.۴. نقشه استراتژیک H-SWOT Chart

در نهایت، با توجه به تصمیم‌ها و مقایسه‌های قبلی، نرم‌افزار به صورت خودکار نقشه راهبردی را ترسیم می‌کند. منابع و توانایی‌ها بارنگ فیروزه‌ای و عوامل کلان محیطی با رنگ نارنجی نشان داده شده‌اند. آن‌هایی که به سمت راست متمایل شده‌اند، نسبتاً با ارزش، نادر، تقلید نشدنی و بدون جایگزین‌اند و از تناسب راهبردی برخوردارند. آن دسته از عواملی که به سمت بالا متمایل شده‌اند، دارای درجه بالایی از تناسب راهبردی‌اند. اندازه حباب‌ها بیانگر درجه تناسب آن‌ها با اهداف است. اندازه حباب عوامل کلان محیطی بیانگر درجه اضطراب آن‌ها است. به طور کلی، برای هر دو دسته از حباب‌ها که بیانگر منابع و توانایی‌ها و همچنین عوامل کلان محیطی‌اند قرارگیری در موقعیت بالا و سمت راست بیانگر بالاترین میزان امتیاز و نمره است (Rezaei et al., 2015; Qaed Rahmati and Khavarian Garmsir, 2015; Badri et al., 2015) و جدول‌های ۹ و ۱۰ تحلیل نهایی نتایج را نشان می‌دهند.

شکل ۵. نقشه (بُردار) راهبردی توسعه منطقه‌ای استان کردستان

شکل ۶. نتایج نهایی، وزن و اولویت‌بندی عوامل مؤثر داخلی و خارجی در توسعه منطقه‌ای استان کردستان

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در نقشه استراتژیک، سه اصل منابع و قابلیت‌ها و عوامل مؤثر خارجی، نزدیکی آن‌ها به یکدیگر و همچنین اندازه حباب‌ها و مختصات یا وزن آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفت و مشخص شد که از میان عوامل مؤثر در توسعه منطقه‌ای استان کردستان، ۳ اولویت سطح بالا با بیشترین وزن استخراج شد؛ که نخستین عامل در فرایند توسعه استان می‌باید به سرمایه‌گذاری دولتی و حضور پررنگ دولت به عنوان بازوی اجرایی و متولی پیشبرد توسعه اختصاص یابد. آمار و ارقام به سادگی نشان می‌دهد که استان کردستان از نظر بسیاری از شاخص‌های توسعه از قبیل آموزش، بهداشت و درمان، سرانه درآمدی و... از میانگین کل کشور پایین‌تر است. (Statistics Center of Iran, General Population and Housing Census, Annual Statistics Report of Kurdistan Province, 2011, Comparison of the province with the provinces of the country) و از نظر توسعه در سطح سوم می‌باشد (شکل ۷). دومین راهبرد تعیین شده نیازمند توجه هرچه بیشتر سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مسئولان به وضعیت توسعه استان و لزوم اتخاذ دیدگاه سیستمی و فرا بخشی است؛ و در کنار این عوامل؛ سومین عامل، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در استان و تشویق هر چه بیشتر این بخش در راستای تحقق اصل ۴۴ قانون اساسی و مشارکت در سودآوری داخلی و ارزی هم برای خود بخش و هم برای مجموعه استان است؛ و اما در میان عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل در توسعه منطقه‌ای منطقه ساحلی مریوان در استان کردستان که به عنوان مانع کلان

ضد توسعه فرآیند منطقه‌ای عمل می‌کنند همان عوامل تعیین‌شده توسعه درون‌زا، منابع و قابلیت‌هایی هستند که به‌نوعی به ضد یکدیگر بدل شده‌اند. در حقیقت نتایج گویای این واقعیت است که پیوند تاملی بین منابع و قابلیت‌های تعیین‌شده با عوامل کلان محیطی خارج وجود دارد. حلقه مشترک و مفقوده در تمامی این فرآیند در درجه اول حضور و یا عدم حضور دولت و بخش خصوصی است که به‌عنوان مهم‌ترین عوامل ایجاد و فقدان توسعه عمل کرده‌اند. بدیهی است که طی سال‌های گذشته باوجود سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در استان کردستان و رشد شاخص‌های توسعه این استان، متأسفانه هنوز بسیاری از شاخص‌های توسعه در این استان جایگاه مناسبی را در میان استان‌های کشور نمایش نمی‌دهد. آمارهای موجود نشان می‌دهد نرخ باسوادی جمعیت شش‌ساله و بالاتر این استان ۷۸ درصد است که این نرخ از معدل ۸۴/۷۵ درصدی برای کل کشور پایین‌تر و رتبه استان در میان استان‌های کشور سی‌ام است. از نظر شاخص نرخ بیکاری استان ۱۳/۰۶ درصد (نقاط شهری ۱۵/۰۶ و نقاط روستایی ۱۰/۰۱ درصد) است و از این نظر جایگاه بیست‌وهفتم در سطح کشور را به خود اختصاص داده است یعنی فقط چهار استان نرخ بیکاری بیشتر از کردستان دارند. از نظر تعداد کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکنان و بیشتر استان کردستان دارای ۱۲۶ کارگاه می‌باشد، استان کردستان با این تعداد کارگاه، ۰/۸۴ از کل کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکنان و بیشتر کشور را به خود اختصاص داده است و در مقایسه با سایر استان‌ها در جایگاه بیست‌وپنجم قرار گرفته است (Statistics Center, of Iran, General Population and Housing Census, Annual Statistics Report of Kurdistan Province, 2011). نکته مهم‌تر این است که از کل مجموعه کارگاه‌های صنعتی با ۱۰ نفر کارکن و بیشتر استان کردستان فقط ۱/۱۵ درصد کارگاه‌ها که تعداد آن ۱۹ کارگاه است، کارگاه‌های ۵۰ نفر کارکن و بیشتر می‌باشد. وضعیت استان کردستان با این تعداد کارگاه که معادل ۰/۴۲ درصد کارگاه‌های ۵۰ نفر کارکن و بیشتر کل کشور است، حادث شده و در جایگاه بیست و هفتم قرار می‌گیرد. تعداد کل معادن استان کردستان ۱۴۱ معدن می‌باشد که با این تعداد معدن ۲/۶۹ درصد از کل معادن کشور را به خود اختصاص داده است و در مقایسه با سایر استان‌ها در جایگاه هفدهم قرار گرفته است اما باوجود این آمار از نظر تعداد شاغلان معادن کردستان ۱۰۱۷ نفر است که با این تعداد شاغل ۱/۰۲ درصد از کل شاغلان معادن کشور را به خود اختصاص داده است که در مقایسه با سایر استان‌ها وضعیت مطلوبی نداشته و در جایگاه بیست و چهارم قرار گرفته است. از نظر شاخص مسکن نیز استان کردستان نیازمند ساخت ۱۷۰۰۰ واحد مسکونی است. شاخص‌های فوق به‌خوبی وضعیت توسعه این استان را به تصویر می‌کشد. آمارها نشان می‌دهند که استان کردستان اگرچه در دهه‌های گذشته از نظر رشد شاخص‌های توسعه دستاوردهای مثبتی را پشت سر گذاشته؛ اما با محرومیت‌های زیادی دست‌به‌گریبان است.

۵. نتیجه‌گیری

کاملاً روشن است که نابرابری‌های منطقه‌ای از دو زمینه اصلی نشأت می‌گیرند: سیمای و چهره سرزمین (توان و قابلیت) و سیاست‌گذاری و حکمرانی فضایی. به عبارتی در ایجاد نابرابری‌های کلان، تصمیمات سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان بیشترین نقش را ایفا می‌کند. از دیگر سو در فرایند توسعه و روند برنامه‌ریزی منطقه‌ای موضوع مهمی که باید به آن پرداخت کرد، این است که فاکتورها و عوامل تأثیرگذار بر این فرایندها دو گونه هستند: ۱ - عوامل داخلی سازمان (منابع و قابلیت‌ها)؛ که بیشتر ناظر بر قوت و ضعف هستند؛ ۲ - و دوم عوامل برون‌سازمانی (عوامل مؤثر کلان محیطی خارجی) یا فاکتورهای فرصت و تهدید. آنچه در این مقاله به آن پرداخته شد، لزوم توجه به فاکتورهای بیرونی در تدوین سیاست‌های کلی توسعه استان کردستان بود. در بخش نخست نتایج تحلیل SWOT نشان می‌دهد که عوامل محیط داخلی مؤثر بر توسعه منطقه‌ای استان کردستان، مجموعاً ۴۴ مورد (نقاط قوت ۱۲ مورد و نقاط ضعف ۳۲ مورد) را شامل می‌شود. پس از تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل محیط داخلی مشخص شد که میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل داخلی برابر با ۷/۱۱۳ می‌باشد (نقاط قوت ۳/۸۸۸ و نقاط ضعف ۳/۸۸۸). همچنین نتایج تحلیل نشان می‌دهد که عوامل محیط خارجی مؤثر توسعه منطقه‌ای در منطقه ساحلی مریوان استان کردستان، مجموعاً ۴۱ مورد (فرصت‌ها ۳/۸۰۳ مورد و تهدیدها ۳/۸۸۸ مورد) را شامل می‌شود. همچنین ماتریس ارزیابی عوامل محیط خارجی نشان می‌دهد که میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل خارجی برابر با ۷/۶۹۱ می‌باشد. مقایسه میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل محیط داخلی و محیط خارجی، نشان‌دهنده آن است که تأثیر عوامل محیط خارجی (میانگین کل امتیازات ۷/۶۹۱) بیش

از تأثیر عوامل محیط داخلی (با میانگین کل امتیازات $7/113$) می‌باشد. در راستای ارائه استراتژی‌های کلان بر اساس قاعده معمول، چنانچه میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها کمتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها باشد ($WT \leq SO$)، استراتژی کلان، از نوع استراتژی تهاجمی خواهد بود. همچنین چنانچه میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها بیشتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها باشد ($WT \geq SO$) در این صورت استراتژی کلان از نوع استراتژی تدافعی خواهد بود. بر این اساس نظر به این‌که میانگین کل امتیازات تهدیدها و ضعف‌ها بر اساس تحلیل SWOT در این تحقیق کمتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها ($WT(7/191) \leq SO(7/691)$) می‌باشد. لذا استراتژی کلان پیشنهادی برای چارچوب توسعه منطقه‌ای استان، استراتژی تهاجمی خواهد بود. در بخش دوم پس از جمع‌بندی مطالعات طرح‌ها و اسناد فرادست و تحلیل نتایج و یافته‌های سوات، از نرم‌افزار برنامه‌ریز استراتژیک Meta-Swot بهره گرفته شد. لذا بازه زمانی برنامه‌ریزی کلان و بخشی به‌منظور ارائه راهبردهای توسعه منطقه‌ای استان کردستان در افق برنامه ششم و با ۱۵ هدف سازمانی تشریح شد. در مراحل بعد، عوامل مؤثر در اجرائی شدن توسعه منطقه‌ای استان استخراج و از طریق روش دلفی در اختیار کارشناسان قرار داده شد. پس از تحلیل اوزان در مراحل بعد، مقایسه استان با رقبای منطقه‌ای انجام شد و مشخص شد که مهم‌ترین رقبای منطقه‌ای استان در بعد خارجی با شاخص‌های بالاتر توسعه، به ترتیب استان‌های زنجان، همدان، آذربایجان غربی و سپس کرمانشاه می‌باشند. در مراحل بعدی به‌منظور تعیین و ارزیابی منابع و قابلیت‌های (VRIO) اهداف با عوامل محیطی (PESTEL)، با اهداف پژوهش مقایسه شدند و درنهایت نقشه راهبردی توسعه منطقه‌ای استخراج شد. نتایج مدل و راهبردهای پیشنهادی پس از تلفیق ۲ مدل سنتی سوات و مدل جدید متاسوات نشان می‌دهند که: ۱ - سرمایه‌گذاری دولتی؛ ۲ - توجه سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مسئولین؛ و ۳ - سرمایه‌گذاری بخش خصوصی؛ به‌عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر در توسعه استان مشخص شدند. در بعد کلان، عوامل محیطی مؤثر خارجی که به‌نوعی موجب عدم توسعه‌یافتگی استان شده‌اند و می‌توانند مانعی بر سر راه باشند؛ همان عواملی هستند که بنا به قانون دیالکتیک به ضد هم بدل شده‌اند به عبارتی ۱ - فقدان زیرساخت‌های توسعه در مقیاس کلان؛ ۲ - افزایش توجه و سرمایه‌گذاری دولت در بخش‌های صنعت و کشاورزی (و یا عدم آن)؛ ۳ - علاقه‌مندی بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در استان (عدم علاقه‌مندی). در یک جمع‌بندی می‌توان گفت سیاست‌گذاری مشخصی در قبال توسعه همه‌جانبه منطقه‌ای در استان کردستان وجود ندارد. بر این اساس، اتخاذ تدابیر و ایجاد سازوکارهای مناسب برای رفع این موانع در کانون توجه نظام برنامه‌ریزی ملی - منطقه‌ای باید قرار گیرد. علاوه بر این، اعمال قوانین یا اجرای مصوبات متناقض با اهداف، توان‌ها و سیاست‌های کلان منطقه‌ای استان کردستان بخشی از عوامل نتیجه‌بخش نبودن برنامه‌های توسعه به شمار می‌آید. اجرای طرح‌ها و پروژه‌های فاقد توجیه توسعه منطقه‌ای در وضعیتی که سازوکارهای ایجاد هماهنگی‌های بخشی - منطقه‌ای یا هماهنگی‌های عمودی و افقی در سیاست‌گذاری توسعه در سطوح مختلف ملی - منطقه‌ای و عوامل نقض جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین که تبعات فضایی آن‌ها قابل توجه بوده است. درواقع نوع دیگری از اختلال در اعمال جهت‌گیری‌های توسعه استان با تشکیل کمیسیون برنامه‌ریزی فضایی - منطقه‌ای و توسعه تلاش گسترده‌ای را در قالب کمیسیون‌های تخصصی توسعه منطقه‌ای و پایداری محیطی برای ریشه‌یابی و رفع تنگنای فراروی توسعه فضایی استان کردستان و ایجاد عدالت توزیعی سامان داد و با شناسایی تنگنای موجود در قالب هر یک از نظام‌های برنامه‌ریزی، اجرایی کاهش معضلات فائق آمد. همچنین تلاش گسترده‌ای در قالب بسته اجرایی «توسعه متعادل و متوازن منطقه‌ای» برای ایجاد تعادل منطقه‌ای از طریق اعمال سیاست‌های فضایی، تمرکززدایی و افزایش اختیارات استان‌ها، مشارکت اجتماعی و کارآمد سازی که می‌تواند منشأ خدمات بزرگی در جهت توسعه فضایی قلمرو استان باشد. به‌طور کلی راهبردهای (و سیاست‌ها و اقدامات) مستخرج پس از تحلیل به‌منظور برنامه‌ریزی به‌صورت پیشنهاد ارائه می‌شوند (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. راهبردهای توسعه منطقه‌ای در منطقه ساحلی مریوان استان کردستان

راهبرد	تشریح وضعیت
۱	افزایش نقش آفرینی جدی و سرمایه‌گذاری دولت و ایجاد بسترهایی به‌منظور مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌ها و طرح‌های زیربنایی توسعه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های توسعه در مقیاس کلان، تقویت شبکه راه‌های موجود بخصوص راه‌های ترانزیتی، بهره‌برداری دومنظوره از منابع موجود بومی و منطقه‌ای در جهت توسعه و امنیت، ایجاد شبکه‌های قوی توزیع خدمات از مرکز به‌سوی مناطق مرزی
۲	ایجاد فرصت‌های شغلی درون مناطق مرزی، تحرک اقتصادی با بهره‌برداری از منابع، پتانسیل‌ها و توان‌های محلی — منطقه‌ای، تبلیغ و شناسایی به‌منظور برنامه‌ریزی در جهت بهره‌برداری مطلوب از پهنه‌های وسیع چشم‌انداز طبیعی در راستای ورود گردشگران، توسعه گردشگری و ایجاد زیرساخت‌های مناسب با توجه به وجوه آثار باستانی و جاذبه‌های طبیعی قوی و فرهنگی غنی استان؛ ایجاد فرصت‌های شغلی در منطقه از طریق سرمایه‌گذاری در بخش‌های اقتصادی به‌ویژه صنعت و کشاورزی؛ تقویت اقتصاد پایه منطقه‌ای (کشاورزی) به دنبال رونق گرفتن اقتصاد متکی بر قاچاق؛ ایجاد برنامه‌ریزی قوی و منسجم در جهت ایجاد اشتغال و گسترش فرصت‌های جدید شغلی در این مناطق باهدف مبارزه با بیکاری و افزایش سطح رفاه اجتماعی، سیاست‌گذاری و لزوم حمایت قاطع در بخش‌های کشاورزی، دام‌پروری و آبخیزداری با توجه به توان قابل‌توجه استان
۳	برقراری امنیت و ثبات سیاسی در نوار مرزی با ایجاد تقویت شبکه راه‌های ترانزیتی و برخورد نظام‌مند درباره مسئله امنیت استان، تخصیص بودجه‌ها و منابع جاری از طریق کاهش اختلاف توسعه میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی، اعمال سیاست‌های تشویقی ویژه جهت توسعه و افزایش سرمایه‌گذاری به‌ویژه بخش خصوصی، کاهش محرومیت از طریق افزایش توسعه در مناطق مرزی
۴	توسعه فعالیت‌های کشاورزی با اولویت زیر بخش‌های زراعت (با محصولات مانند گندم و نباتات علوفه‌ای)، باغداری (مانند توت‌فرنگی و محصولات گلخانه‌ای) آبی‌پروری و دامداری با تکیه بر توسعه دامداری‌های صنعتی متمرکز و نیمه‌متمرکز در جهت تبدیل تدریجی شیوه دامداری متکی بر مراتع، ایجاد و تقویت خوشه‌های صنعتی متناسب باقابلیت‌ها و مزیت‌های استان با تأکید بر ملاحظات زیست‌محیطی در صناعی مانند کانی غیرفلزی، سنگ‌های تزئینی، صنایع تبدیلی
۵	تعالیل بخشی به سازمان فضائی استان با ارتقای نقش شهرهای متوسط و کوچک استان و برقراری پیوند بین مراکز شهری و روستایی، ارتقای سطح خدمات شهرهای دارای پتانسیل به سطح خدمات برتر، ارتقای شاخص‌های توسعه انسانی، با تأکید بر توسعه و تجهیز مراکز خدمات آموزشی، درمانی و بهداشتی (عمومی و تخصصی)، افزایش ظرفیت‌های آموزش عالی با اولویت دادن به نیازهای بخشی استان

۶. حامیان پژوهش

این پژوهش حامی مالی و معنوی نداشته است.

۷. مشارکت نویسندگان

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام شده سهم برابر داشته‌اند. مطالعات فرآیندی

۸. تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ گونه تضاد منافع ندارند.

۹. تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که به نوعی در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند تشکر می‌نمایند.

منابع

احمدی پور، زهرا؛ مختاری هشی، حسین؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ وزین، نرگس (۱۳۸۶). بررسی روند شتاب توسعه‌یافتگی فضاهای سیاسی - اداری کشور مطالعه موردی: استان‌های ایران در برنامه‌های اول تا سوم توسعه (۱۳۶۸-۱۳۸۳). ژئوپلیتیک، ۳(۱)، صص ۲۲-۴۹.

بدری، سید علی؛ رضوانی، محمدرضا؛ ترابی، ذبیح‌الله؛ ملکان، احمد (۱۳۹۴). متا سوات، ابزاری برای برنامه‌ریزی گردشگری پایدار (مورد مطالعه: روستای میغان)، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۴(۱۳)، صص ۵۰ - ۲۹.

- توکلی، مرتضی؛ فاضل‌نیا، غریب؛ زارعی، یعقوب؛ نیک آریا، مهران (۱۳۹۰). ارزیابی برخی شاخص‌های ابعاد نابرابری منطقه‌ای در ایران، *روستا و توسعه*، ۱۴ (۱)، صص ۱۱۷-۱۰۱.
- توکلی نیا، جمیل؛ شالی، محمد (۱۳۹۱). نابرابری‌های منطقه‌ای در ایران، *آمایش محیط*، ۵ (۱۸)، صص ۱۵-۱.
- توفیق، فیروز (۱۳۸۴). آمایش سرزمین (تجربه جهانی و انطباق آن با وضع ایران)، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران.
- حکمت نیا حسن؛ موسوی میر نجف (۱۳۸۳). بررسی و تحلیل روند تغییرات سطوح توسعه و نابرابری‌های ناحیه‌ای در استان یزد (۱۳۷۵-۱۳۵۵)، *جغرافیا و توسعه*، ۲ (۴)، صص ۱۱۲-۱۰۱.
- دانشور، تورج (۱۳۸۱). طرح‌ریزی کالبدی و برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران، نشر آذرخش، تهران.
- دستمالچی، آنهیتا؛ ولی شریعت پناهی، مجید؛ سرور، رحیم (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی طرح‌های توسعه‌ی منطقه آزاد کیش با تاکید بر مولفه‌های جغرافیایی، *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۱۳ (۳)، صص ۵۲۰-۵۰۸.
- رضایی، محمدرضا؛ خاوریان گرمسیر، امیررضا؛ چراغی، رامین (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهرهای کوچک اندام با استفاده از مدل Meta-SWOT (مطالعه موردی: شهر تفت در استان یزد)، *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۳ (۴)، صص ۴۸۶ - ۴۶۷.
- رهنما، محمدرحیم؛ آقاجانی، حسین (۱۳۹۱). تحلیل نابرابری‌های فضایی در استان خراسان رضوی، *مدرس علوم انسانی*، ۱۶ (۱)، صص ۸۷-۶۳.
- زحمتکش، ابراهیم؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ زالی، نادر (۱۳۹۹). آسیب شناسی نظام برنامه ریزی منطقه ای در استان های ساحلی شمال کشور، *نگرش های نو در جغرافیای انسانی*، ۱۲ (۲)، صص ۱۶-۱.
- زیاری، کرامت الله (۱۳۸۱). شناسایی سطوح توسعه در مناطق ایران، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، ۵۱-۵۰ (۱۶۳-۱۶۲)، صص ۳۴۷-۳۶۲.
- زیاری، کرامت‌اله (۱۳۸۷). اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، یزد، انتشارات دانشگاه یزد.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۹۴). سند برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹-۱۳۹۵)، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تهران.
- شالی، محمد؛ رضویان، محمدتقی (۱۳۸۹). نابرابری‌های منطقه‌ای در استان آذربایجان شرقی با استفاده از روش تاکسونومی و خوشه‌بندی، *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی)*، ۱۴ (۱۷)، صص ۴۰-۲۵.
- شریف زادگان، محمدحسین؛ مؤمنی، مصطفی (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه‌ی یکپارچه و پایدار منطقه قزوین مبتنی بر تحلیل عرصه‌های مرتبط تصمیم‌گیری، *آمایش محیط*، ۷ (۲۶)، صص ۶۴-۳۹.
- شیخ بیگلر، رعنا (۱۳۹۰). شناسایی مناطق محروم ایران با استفاده از رتبه‌بندی ترکیبی، *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲ (۷)، صص ۷۰-۵۳.
- شیخی، محمد (۱۳۷۶). جایگاه برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران ضرورت‌ها، مشکلات و طرح چند پیشنهاد، *اطلاعات سیاسی - اقتصادی*، ۱۲۱ (۱)، صص ۱۸۹-۱۸۲.
- صباغ کرمانی، مجید (۱۳۸۰). تجزیه و تحلیل نابرابری‌های منطقه‌ای اشتغال در استان‌های کشور، *مدرس علوم انسانی*، ۵ (۲)، صص ۲۰-۱.
- قادری، محمدرضا (۱۳۹۳). تحلیل عدم تعادل های منطقه ای در ایران (با تاکید بر کلان منطقه ی ساحلی شمالی)، *اولین همایش ملی رویکردهای نوین آمایش سرزمین در ایران*، سمنان، دانشگاه سمنان.
- قائد رحمتی، صفر؛ خاوریان گرمسیر، امیررضا (۱۳۹۴). نقش تکنیک Meta-SWOT در برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهر یزد، *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۰ (۱)، صص ۲۰۶ - ۱۷۹.
- قنبری، حسین؛ نوبخت حقیقی، شهاب؛ موسی خانی، مسعود (۱۳۹۲). ارزیابی وضعیت توسعه منطقه‌ای در میان شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی، *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۲ (۶)، صص ۹۷-۸۳.
- کاموسی علمداری، جواد؛ اصغری، حسین؛ پورشیخان، علیرضا؛ حسنی مهر، صدیقه (۱۳۹۹). تحلیلی بر چالش‌ها و راهبردهای توسعه‌ی پایدار منطقه‌ای با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد: منطقه آزاد ارس)، *برنامه ریزی منطقه ای*، انتشار آنلاین.
- کلانتری، خلیل؛ عبدالله‌زاده، غلامحسین (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی فضایی و آمایش سرزمین، مهندسين مشاور طرح و منظر، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۱). سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالنامه آماری استان تهران، گزیده اطلاعات.
- ملکی، سعید؛ شیخی، حجت (۱۳۸۸). تحلیل و طبقه‌بندی شاخص‌ها و تعیین اولویت‌های توسعه در استان‌های کشور با استفاده از روش تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای، *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۱۴ (۲۹)، صص ۸۵-۶۱.

- میره‌ای، محمد؛ عارفی، مسلم؛ رشنوفر، آیت (۱۳۹۵). پژوهشی بر توسعه‌یافتگی و نابرابری‌های آن در استان لرستان، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۶ (۱۲)، صص ۱-۱۶
- نایب پور، محمد؛ ویسیان، محمد، اصغری، آزاد؛ سارانی، سمانه (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری در استان‌های مرزی با روش SWOT (استان کردستان)، علوم و فنون مرزی، ۴ (۶)، صص ۷-۳۰
- نوربخش، فرهاد (۱۳۸۲). توسعه انسانی و تفاوت‌های منطقه‌ای در ایران: الگوی سیاستی، پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۲۸ (۱)، صص ۳-۳۰
- هافتون، گراهام؛ کانسل، دیوید (۱۳۸۸). منطقه، راهبردهای فضایی و توسعه پایدار. ترجمه عارف اقوامی مقدم، چاپ دوم، تهران: انتشارات آذرخش.
- یاسوری، مجید (۱۳۸۴). سیاست‌گذاری منطقه‌ای و چگونگی نابرابری‌ها در کشور، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، ۱۹ (۲۱۲-۲۱۱)، صص ۱۴۵-۱۳۸
- یاسوری، مجید (۱۳۸۸). بررسی وضعیت نابرابری منطقه‌ای در استان خراسان رضوی، جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۷ (۱۲)، صص ۲۲۳-۲۰۱

- Acquaah, M., & Chi, T. (2007). A longitudinal analysis of the impact of firm resources and industry characteristics on firm-specific profitability. *Journal of Management & Governance*, 11(3), pp. 179-213.
- Agarwal, R., Grassl, W., & Pahl, J. (2012). Meta-SWOT: introducing a new strategic planning tool. *Journal of Business Strategy*, 33(2), pp. 12-21.
- Barney, J (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), pp.99-120.
- Bloomberg (2012). SWOT, PESTEL, Porter's 5 Forces and Value Chain. pp. 1-16. Available at: <http://cfcdn.ivoryresearch.com/wp-content/uploads/2013/04/Bloomberg-Businesssample1.pdf>.
- Buist, A. S., McBurnie, M. A., Vollmer, W. M., Gillespie, S., Burney, P., Mannino, D. M., ... & Jensen, R. L (2007). International variation in the prevalence of COPD (the BOLD Study): a population-based prevalence study. *The Lancet*, 370(9589), pp.741-750.
- Dupont, V. (2007). Do geographical agglomeration, growth and equity conflict?. *Papers in Regional Science*, 86(2), 193-213.
- Fedorov, L (2002). Regional inequality and regional polarization in Russia, 1990-99. *World Development*, 30(3), pp.443-456.
- Hill, C. W., Jones, G. R., & Schilling, M. A (2014). Strategic management: theory: an integrated approach. Cengage Learning.
- Husso, M (2011). Analysis of competition in the mobile phone markets of the United States and Europe.
- Isoherranen, V (2012) Strategic Analysis Frameworks for Strategic Orientation and Focus, University Of Oulu, Oulu.
- Kalantari, K (1996). Intra-provincial disparities in the development process in iran. *Annals of the national association of geographers*, 16 (2), pp.67-79.
- Kalantari, Khalil (1996). Identification of Backward Regions in Iran, *Quarterly Journal of Geographical Research*, (13) 1, pp.120-131.
- Morris, Ian (2015). To Each Age Its Inequality, available on: <https://www.stratfor.com/weekly/lunch-question>.
- Shankar, R., & Shah, A (2003). Bridging the economic divide within countries: A scorecard on the performance of regional policies in reducing regional income disparities. *World development*, 31(8), pp. 1421-1441.
- Winkler, A (2012). Measuring regional inequality: an index of socio-economic pressure for Serbia. *Zbornik radova-Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu*, (60), pp.81-102.

References

- Acquaah, M., & Chi, T (2007). A longitudinal analysis of the impact of firm resources and industry characteristics on firm-specific profitability. *Journal of Management & Governance*, 11(3), pp.179-213.
- Agarwal, R., Grassl, W., & Pahl, J (2012). Meta-SWOT: introducing a new strategic planning tool. *Journal of Business Strategy*, 33(2), pp.12-21.
- Ahmadipour, Zahra; Mokhtari Hashi, Hossein; Ruknuddin Eftekhari, Abdul Reza; Vezin, Narges (2016). Investigating the process of accelerating the development of the country's political-administrative spaces, a case study: Iran's provinces in the first to third development plans (1368-1383), *Geopolitics Quarterly*, 3(1) pp. 22-49. [in persian]
- Badri, Seyyed Ali; Rezvani, Mohammadreza; Torabi, Zabihullah; Malekan, Ahmed (2014). Meta SWAT, a tool for sustainable tourism planning (case study: Meighan village), *tourism planning and development*, 4(13), pp. 29-50. [in persian]
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), pp.99-120.

- Bloomberg (2012). SWOT, PESTEL, Porter's 5 Forces and Value Chain. pp. 1-16. Available at: http://cfcdn.ivoryresearch.com/wp-content/uploads/2013/04/Bloomberg_Businesssample1.pdf.
- Buist, A. S., McBurnie, M. A., Vollmer, W. M., Gillespie, S., Burney, P., Mannino, D. M., ... & Jensen, R. L (2007). International variation in the prevalence of COPD (the BOLD Study): a population-based prevalence study. *The Lancet*, 370(9589), pp. 741-750.
- Country Management and Planning Organization (2014). Document of the Sixth Economic, Social and Cultural Development Program of the Islamic Republic of Iran (1395-1399), Publications of the Country Management and Planning Organization, Tehran. [in persian]
- Daneshwar, Toraj (2008). Physical Planning and Regional Planning in Iran, Azarakhsh Publication, Tehran. [in persian]
- Dupont, V (2007). Do geographical agglomeration, growth and equity conflict?. *Papers in Regional Science*, 86(2), pp.193-213.
- Fedorov, L (2002). Regional inequality and regional polarization in Russia, 1990-99. *World Development*, 30(3), pp 443-456.
- Ghaed Rahmati, Safar; Khavarian Garmsir, Amirreza (2014). The role of Meta-SWOT technique in the strategic planning of tourism in Yazd city, *Space Planning and Development*, Volume 20, Number 1, pp. 179-206. [in persian]
- Ghanbari, Hossein; Real luck, Shahab; Musi Khani, Masoud (2012), evaluation of the regional development situation among the cities of East Azerbaijan province, *social and cultural strategy*, 2(6), pp. 83-97. [in persian]
- Hekmat Nia Hassan; Mousavi Mir Najaf (2004). Studying and analyzing the process of changes in development levels and regional inequalities in Yazd province (1355-1375), *Geography and Development*, 2(4), pp. 101-112. [in persian]
- Hill, C. W., Jones, G. R., & Schilling, M. A (2014). Strategic management: theory: an integrated approach. Cengage Learning.
- Husso, M (2011). Analysis of competition in the mobile phone markets of the United States and Europe.
- Houghton, Graham; Counsell, David (2008). Region, spatial strategies and sustainable development. Translated by Arif Ooghi Moghadam, second edition, Tehran: Azarakhsh Publications. (in Persian)
- Iran Statistics Center (2012). General census of population and housing, statistical yearbook of Tehran province, selected information. [in persian]
- Isoherranen, V (2012). Strategic Analysis Frameworks for Strategic Orientation and Focus, University Of Oulu, Oulu.
- Kalantari, K (1996). Intra-provincial disparities in the development process in iran. *Annals of the national association of geographers*, 16 (2), pp. 67-79.
- Kalantari, Khalil; Abdulzadeh, Gholamhossein (2014). Spatial planning and landscape planning, design and landscape consulting engineers, Tehran. [in persian]
- Kalantari, Khalil (1996). Identification of Backward Regions in Iran", *Quarterly Journal of Geographical Research*, (13) 1, pp. 120-131.
- Maleki, Saeed; Sheikhi, Hojjat (2009). Analysis and classification of indicators and determination of development priorities in the country's provinces using the method of factor analysis and cluster analysis, *Geography and Planning*, 14 (29), pp. 61-85. [in persian]
- Mirehai, Mohammad; Arefi, Muslim; Rashnofar, Ayat (2015). A research on development and its inequalities in Lorestan province, *Regional Planning Quarterly*, 6 (12), pp. 1-16. [in persian]
- Morris, Ian (2015). To Each Age Its Inequality, available on: <https://www.stratfor.com/weekly/lunch-question>.
- Shankar, R., & Shah, A (2003). Bridging the economic divide within countries: A scorecard on the performance of regional policies in reducing regional income disparities. *World development*, 31(8), pp.1421-1441.
- Naebpour, Mohammad; Visian, Mohammad, Asghari, Azad; Sarani, Samaneh (2012). Strategic Planning of Tourism Development in Border Provinces with SWOT Method (Kurdistan Province), *Border Science and Technology*, 4 (6), pp. 30-7. [in persian]
- Noorbakhsh, Farhad (2012). Human development and regional differences in Iran: policy model, *researches and economic policies*, 28 (1), pp. 3-30. [in persian]
- Rahnama, Mohammad Rahim; Aghajani, Hossein (2012). Analysis of Spatial Inequalities in Khorasan Razavi Province, *Modares Humanities*, 16 (1), pp. 63-87. [in persian]
- Rezaei, Mohammadreza; Khavarian Garmsir, Amirreza; Cheraghi, Ramin (2014). Strategic spatial planning of small cities in Andam using the Meta-SWOT model (case study: Taft city in Yazd province), *Geographical Researches of Urban Planning*, 3 (4), pp. 467-486. [in persian]
- Sabbagh Kermani, Majid (2001). Analysis of regional employment inequalities in the provinces of the country, *Madras of Humanities*, 5 (2), pp. 1-20. [in persian]
- Sharifzadegan, Mohammad Hossein; Momeni, Mustafa (2013). Strategic planning of the integrated and sustainable development of Qazvin region based on the analysis of decision-making related areas, *Aamish Mohit*, 7 (26), pp. 39-64. [in persian]

- Shali, Mohammad; Razovian, Mohammad Taqi (2009). Regional inequalities in East Azarbayjan province using taxonomy and clustering methods, applied research of geographical sciences *geographical sciences*, 14 (17), pp. 25-40. [in persian]
- Sheikh Bigelow, Rana (2012). Identification of disadvantaged areas in Iran using composite ranking, *research and urban planning*, 2 (7), pp. 53-70. [in persian]
- Sheikhi, Mohammad (1997). The position of regional planning in Iran, the needs, problems and several proposals, *Political-Economic Information*, 122 (1), pp. 182-189. [in persian]
- Tavakoli, Morteza; Fazelnia, stranger; Zarei, Yaqoob; Nik Arya, Mehran (2018). Evaluation of some indicators of regional inequality dimensions in Iran, *Village and Development*, 14 (1), pp. 101-117. [in persian]
- Tavakli Nia, Jameela; Shali, Mohammad (2012). Regional Inequalities in Iran, *Land use planning*, 5 (18), pp. 1-15. [in persian]
- Tofigh, Firouz (2004) Land use planning (global experience and its adaptation to Iran's situation), Publications of Iran's Urban Planning and Architecture Studies and Research Center, Tehran. . [in persian]
- Winkler, A (2012). Measuring regional inequality: an index of socio-economic pressure for Serbia. Zbornik radova-Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, (60), pp. 81-102.
- Yasuri, Majid (2005). Regional politics and how inequalities in the country, *Political-Economic Information*, 19(212-211), pp. 145-138. [in persian]
- Yasuri, Majid (2009). Investigating regional inequality in Khorasan Razavi Province, *Geography and Regional Development*, 7 (12), pp. 201-223. [in persian]
- Ziyari, Karmatullah (2002). Identifying the levels of development in the regions of Iran, *Journal of Faculty of Literature and Human Sciences*, 51(1), pp. 362-347. [in persian]
- Ziyari, Karamatoleh (2008). Principles and methods of regional planning, Yazd: Yazd University Press . [in persian]
- www.rsis.ramsar.org

نحوه استناد به این مقاله:

سجودی، مریم؛ پوراحمد، احمد؛ قربانی، رامین و فرهادی، ابراهیم (۱۴۰۵). تحلیل عملکرد توسعه منطقه‌ای مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی کمی (منطقه ساحلی مریوان در کردستان). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۱۷(۱)، ۲۱-۱. DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.22674.1184

Copyrights:

Copyright for this article are retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی